

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för hållbar samhälls- och teknikutveckling

Missbrukarvårdsprogrammet

Flykt från känslor

En intervjustudie om åtta kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk

Sonja Kappel och Ann Westrin

C-uppsats i sociologi, VT- 2009

Handledare: Anna- Lena Almqvist

Examinator: Mekuria Bulcha

Sammanfattning

Syftet med vår uppsats var att studera kvinnors upplevelser av vägen in i ett tungt narkotikamissbruk och beroende. Vi ville därigenom öka förståelsen och förklara deras upplevelser ur aspekterna uppväxtår och tonår. Vi har valt att utgå från den grundade teorin då vi genomfört vår studie. Vi har genomfört en intervjuundersökning med åtta kvinnor, där vi sökte närma oss kvinnornas berättelser så förutsättningslöst som möjligt. Detta för att låta kvinnornas upplevelser stå i centrum. Genom tre separata urval och analyser framkom kärnan till kvinnornas missbrukssituation; *Flykten från känslor*. Intervjuresultatet påvisar att mönster av uppväxtproblematik hos respondenterna, med likartade uppväxtvillkor vilka bland annat utgörs av våld och missbruk i hemmet. Kärnkategorin synliggjorde den process som leder kvinnorna in i ett tungt missbruk via *Uppväxtförhållanden, Utanförskap, Förlust, Svek* samt *Ensamhet*. För att fördjupa förståelsen har vi relaterat vårt empiriska resultat till Stämplingsteorier enligt Becker och Goldberg, Stigma enligt Goffman samt Socialt arv enligt Jonsson. Resultatet av vår studie visar att grunden, kärnkategorin, utgörs av en flykt från känslor och att detta är vinsten av missbruket.

Nyckelord: Kvinnor, tungt narkotikamissbruk, Stämplingsteori, Stigma, Socialt arv, Grundad Teori

Förord

Vi vill börja med att tacka våra respondenter som delat med sig av sina livsberättelser på ett öppet och förtroendefullt sätt. Utan Er hade denna uppsats aldrig kunna genomföras. Ett stort tack vill vi också rikta till personalen på den verksamhet vi besökt. Vi vill även tacka vår handledare, Anna-Lena, som motiverat och stöttat oss under vår process med att färdigställa uppsatsen. Vi vill avslutningsvis även tacka våra familjer som stöttat oss.

Ann & Sonja

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	2
1:2 Begreppsdefinition	3
2. Bakgrund	4
3. Tidigare forskning	9
3.1 Barndoms- och uppväxtvillkor	9
3.2 Kvinnliga narkomaners behov och psykiska ohälsa	11
4. Teori	14
4.1 Stämplingsteori	15
4.3 Socialt arv	18
5. Data och metod	19
5:1 Ansats	20
5.1.1 Grundad teori	20
5.1.2 Metodologiskt dilemma	21
5:2 Förförståelse	21
5:3 Urval	22
5:4 Datainsamling	23
5.5 Analysmetod	24
5:6 Validitet och reliabilitet	25
5:7 Etiska överväganden	27
6. Resultat och analys	28
6.1. Uppväxtförhållanden	28
6.2 Utanförskap	31
6.3 Förlust	33
6.4 Svek	34
6.5 Ensamhet	35
6.6 Flykt från känslor	36
7. Diskussion	40
8. Referenser	45
9. Bilagor	48

1. Inledning

”Livet är så konstruerat att det måste levas framlänges men kan i delar förstås endast i efterhand” (Kierkegaard, 1928)

Vi ämnar med denna studie att belysa och undersöka kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk. Därmed önskar vi finna möjliga orsaker till att missbruket initieras. Vi kommer genom intervjuer söka nå en djupare förståelse samt att förklara vilka aspekter som påverkar kvinnor att välja denna destruktiva väg och inleda sin missbrukskarriär.

I media förekommer debatter kring män och kvinnors olikheter vad gäller missbruk. I en intervju i tidningen Östran menar genusforskaren Tina Mattson att bilden av kvinnliga missbrukare inom missbrukarvården är att de är ”onormala” kvinnor. Detta innebär att vården riktas mot att kvinnorna ska lära sig uppfylla normen om vad som är kvinnligt, det vill säga att sköta hem och familj. Vidare menar hon att personalen inom vården använder sig av olika förklaringsmodeller kring varför manligt och kvinnligt missbruk uppstår. Vilket betyder att det inom vården förutsätts att kvinnor upplevt traumatiska händelser under uppväxten samt att de är ”offer” i sina vuxna relationer med män, medan männens bakgrund inte utreds i samma utsträckning. Mattson menar att män exempelvis inte tillfrågas kring eventuellt sexuellt utnyttjande, vilket hon anser är problematiskt (Asmundsson, 2008).

Besparingar inom kommunerna sker över hela Sverige och i vår hemstad Eskilstuna kommer neddragningar med 18,8 miljoner kronor att ske, under kommande år, inom arbetsmarknads- och familjenämnden. Dessa besparingar kommer delvis att ske inom missbrukarvården, vilket kommer att leda till att färre individer med missbruksproblematik kommer att få vård. För externa vårdplatser kommer besparingar att ske med cirka sex miljoner kronor, detta medför att antalet placeringar på vårdhem kommer att minska ner (Gunnarsson, 2009).

En protest mot dessa besparingar är uppropet ”Vi har fått nog” vilket 15 frivilligorganisationer i Eskilstuna står bakom. Dessa organisationer menar att besparingarna kommer att få katastrofala följder och framhåller att det redan i dagsläget är tre kvinnor i Eskilstuna som har avlidit på grund av att de inte fått vård för sitt missbruk. Vidare uppger de att missbruket ökar och att allt yngre individer hamnar i ett beroende. De framhäver att förutan nödvändig vård kommer dessa ungdomar att få allt svårare att komma ur beroendet (Claesson, 2009).

I en intervju med SVT uppger Bosse Långström, Socialtjänstens ungdomsgrupp i Umeå, att det behövs särskilda insatser för ungdomar ”... där narkotikan har en ständig biroll, och ibland, huvudroll”. Långström menar att tillgängligheten av narkotika har ökat, och att narkotikaanvändningen i dag är mer utbredd bland ungdomar än tidigare. Enligt en anonym undersökning om ungdomars attityd till narkotika framträder en allt mer liberal syn på narkotika. Vidare menar Långström att vuxenvärlden har misslyckats med sitt stöd till ungdomar, detta genom att ungdomar i undersökningen uppger att de inte vet vem de ska vända sig till om en vän eller anhörig använder droger. Polisen i Umeå inledde under hösten 2007 en uppsökande verksamhet och arbetar aktivt med ungdomar. Roger Söderlund, Polisens ungdomsgrupp, menar att narkotikabruket bland ungdomar inte ökat, utan att det alltid funnits, men att det nu uppmärksammas i högre grad. Socialnämnden i Umeå har ett underskott på 48,5 miljoner kronor och utgifter för institutionsvård av ungdomar uppgår till 10 miljoner per år. Vidare tillkommer kostnader för ungdomar som behöver stöd för narkotikamissbruk (SVT, 2008).

Att kvinnors väg in i missbruk ofta kantas av en problematisk uppväxt, med tidiga tecken på psykisk ohälsa och traumatiska upplevelser, påvisas i en studie av Socialstyrelsen (2004). Även Johansson och Wirbing (2005) och Melin och Näsholm (1998) menar att traumatiska upplevelser och övergrepp under uppväxten är faktorer som leder till att kvinnor inleder ett tungt narkotikamissbruk. Det är i perspektiv till detta som vi önskar undersöka hur kvinnorna själva upplevt sin väg in i tungt narkotikamissbruk, ur aspekterna uppväxt och tonår

Dessa ekonomiska nedskärningar av insatser mot missbruk bidrar till att samhället kanske inte kommer att hinna fånga upp de ungdomar som kommit på glid i tid. Detta kommer sannolikt att leda till att allt fler ungdomar därigenom riskerar inleda sin väg in i narkotikamissbruk.

1.1 Syfte

Vår studie ämnar studera kvinnors upplevelser och erfarenheter av vägen in i tungt narkotikamissbruk och beroende. Syftet är att söka förstå och förklara hur dessa kvinnor upplevt vägen in i ett beroende och ett tungt narkotikamissbruk. Genom att söka förstå och förklara detta fenomen önskar vi nå en djupare kunskap kring kvinnors upplevelser och erfarenheter av detta. Utifrån vårt syfte önskar vi belysa kvinnors väg in i ett tungt narkotikamissbruk från aspekterna uppväxt och tonår. Vidare ämnar vi studera betydelsen av aspekter som familj, skola, vänner och fritid för vägen in i missbruket. Vårt syfte är även att

nå fram till en förklaringsmodell kring vad som leder till dessa kvinnors tunga narkotikamissbruk.

1:2 Begreppsdefinition

DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of mental Disorders) är ett kategoriserande och multiaxialt diagnossystem som används vid bedömning av beroende och missbruk. DSM-IV inkluderar såväl fysiskt som psykiskt beroende och är internationellt accepterat för kliniskt bruk och för forskning. DSM-IV omfattar alla typer av droger (Melin och Näsholm, 1998: 33).

Narkotikamissbruk/tungt narkotikamissbruk

DSM IV definierar missbruk genom ett antal kriterier, vilka skall uppfyllas under en 12 månadersperiod. Dessa kriterier är: frekvent användning av droger vilket medför att individen misslyckas med att uppfylla sina skyldigheter i hem, skola eller arbete. Upprepad användning av droger vilket orsakar risk för fysisk skada. Att individen vid ett flertal tillfällen varit i kontakt med rättsväsendet. Fortsatt användning av droger trots upprepade sociala problem (Heilig, 2004: 28). Enligt juridisk mening definieras all konsumtion av narkotika som missbruk, detta då all hantering av narkotika är illegalt i Sverige. Allt injektionsmissbruk avses vara tungt narkotikamissbruk, detta oberoende av medel, samt daglig eller nästintill dagligt bruk av narkotika, oberoende av intagningsätt (Johansson & Wirbing, 2005: 39).

Beroende

DSM IV definierar beroende genom ett antal kriterier, vilka minst tre skall uppfyllas under en 12 månaders period. Dessa kriterier är: En toleransökning, vilken yttras i form av ett behov av ökad dos av det narkotiska preparatet eller tydligt minskad effekt då samma dos intas. Vid avbruten tillförsel av drogen uppkommer abstinens, vilket yttras i form av olika fysiska och psykiska symtom. Intag av drogen under längre tid eller i större mängd än avsett, och upprepat misslyckade ansträngningar att minska/kontrollera intaget. Att den större delen av dygnet består av att införskaffa, konsumera drogen samt att återhämta sig från drogruset. Droganvändningen förorsakar att viktiga sysselsättningar minskas eller avstås, samt att individen trots vetskap om att droganvändningen har orsakat eller försvårat psykiska eller fysiska besvär fortsatt användningen (Heilig, 2004: 25). Beroende är en allvarligare diagnos än missbruk, och avser fysisk tillvänjning. Beroendetillståndet är permanent och inte, liksom missbruket, varierande i frekvens och intensitet. För att kunna bryta ett beroende krävs att

individen helt avstår från drogen och inser att denne inte vid något tillfälle kommer att kunna bruka drogen igen (Johansson & Wirbing, 2005:25).

Problematiska konsumenter

Ted Goldberg använder begreppet *problematiska konsumenter*, med vilket han refererar till dem han menar är storkonsumenter av droger. Goldberg anser att narkotikaanvändning kan ses som ett kontinuum där individer som prioriterar droger före allt annat befinner sig i den ena ändpunkten och individer som motsatt de första anser droger som helt betydelselösa, befinner sig i den andra ändpunkten. Problematiska konsumenter är således de individer för vilka drogerna intar en dominerande roll i deras liv (Goldberg, 2000: 30).

1:4 Disposition

I följande avsnitt presenteras en bakgrund där vi för att skapa en djupare förståelse kring ämnet beskriver kontextuella sammanhang. Den tidigare forskningen presenterar relaterad forskning som är intressant för vår studie. Denna har tematiserats och redovisats under olika kategorier. I efterföljande teoretiska utgångspunkter redogör vi för stämplingsteori enligt Becker och Goldberg, stigma enligt Goffman samt det sociala arvet enligt Jonsson. I metodavsnittet motiveras och presenteras valet av metod samt den ansatsen som använts. Avsnittet innehåller en beskrivning av grundad teori samt hur vi har utgått från metoden i vår uppsats. Däri presenteras också studiens deltagare, studiens validitet och reliabilitet samt de etiska principerna och hur vi har förhållit oss till dem i denna studie. Därefter redovisas studiens resultat och analys där vi presenterar de kategorier som framkommit samt en utförlig redovisning av kärnkategorin. Resultaten kopplas där samman med teorier och tidigare forskning. Avslutningsvis redovisas slutsatserna i en diskussion där även resultatet kommer att sättas i relation till det angivna syftet och där vi ger uppslag till vidare forskning.

2. Bakgrund

I dagens globaliserade samhälle ökar tillgängligheten av narkotika. Detta genom att globaliseringen har minskat avstånden både i tid och i rum. Vilket medför att individen har fått allt enklare att röra sig fritt över ländernas gränser och därmed har det också blivit enklare att föra in narkotika, vilket ökar tillgängligheten. Detta medför också att priset på narkotika sjunker och allt fler och allt yngre individer har råd med droger. Även den ökade förekomsten av internetsidor där såväl narkotika som ännu inte narkotikaklassade preparat kan köpas och

levereras direkt hem i brevlådan, skapar en större tillgänglighet. Vi ämnar i bakgrunden beskriva narkotikans historia i Sverige och i en internationell jämförelse, under 1900-talet och sedan mer specificerat beskriva kvinnors narkotikabruk och behandling.

Narkotikans historia under 1900- och 2000-talen

Under 1900-talet har narkotikamissbruk blivit ett intressant föremål för såväl praktiska som vetenskapliga verksamheter. Sociala missförhållanden har uppfattats förorsakats av missbruk, direkt eller indirekt. Vad gäller narkotikamissbruk avser dessa missförhållanden uppfostran och bristfällig utbildning. Narkotikamissbruk associeras ofta med kriminalitet och kriminell bakgrund. Andersson menar att missbrukaren är skadad i sin förmåga att hantera sin identitet, självkänsla och sina känslor och att drogerna därmed används som en flykt, tröst och lindring. En gängse uppfattning är att missbruk föränletts av social misär detta har dock varit svårt att empiriskt bekräfta. Antaganden om vilka faktorer som har skapat missbruk är beroende av utifrån vilken aspekt forskaren väljer att studera fenomenet eller företeelsen. Läkaren, psykologen och socialarbetaren har olika synsätt på problematiken. Läkaren ser den medicinska problematiken, psykologen fokuserar på den psykiska problematiken och för socialarbetaren är den sociala utslagningen central. Det är inte ovanligt att såväl narkomaner som alkoholister har föräldrar som själva missbrukar. Vilket har uppfattats som uttryck för såväl genetiskt arv som kulturellt eller socialt arv. Familjeproblem förorsakas i många fall av fattigdom och vanmakt, vilket därigenom reproducerar sociala problem från en generation vidare till nästa. Inte enbart föräldrarnas alkoholvanor och missbruk påverkar barnen utan även de sociala förhållanden, vilken präglar uppväxt och socialisation (Andersson, 1991:15–18).

Narkotika, som ett samhällsproblem, uppstod i Sverige under senare delen av 1960-talet, och användningen av narkotiska preparat har sedan dess växlat i omfång. Vad gäller tungt narkotikamissbruk förhåller det sig annorlunda, siffror tyder på att denna typ av missbruk ständigt ökar. Denna ökning är till följd av låga priser samt hög tillgång till narkotiska preparat (Agerberg, 2004:84–86). Under 1980-talet skedde en påtaglig ökning av det tunga missbruket och även under 1990-talet fortsatte denna drastiska ökning. Någon säker skattning går inte att göra av 2000-talet på grund av bristen på studier, dock finns det tecken på att ökningen fortsätter. Goldberg ger exempel på att det inom kriminalvården skett en ökning av problematiska konsumenter, från 39 till 45 procent under åren 1998 till 2001. Även antalet narkotikarelaterade dödsfall tenderar att öka, detta visar uppgifter från rättsmedicinalverkets

databas, under perioden 1998 till 2002 hade antalet dödsfall närmast tredubblats. (Goldberg, 2005b: 353).

Användningen av narkotiska preparat har ökat sedan mitten av 1990-talet. Denna oroväckande ökning har fått statsmakterna att reagera och år 2002 antog riksdagen en handlingsplan mot narkotika. I och med detta fick Sverige sin första nationella narkotikasamordnare (Agerberg, 2004:79). Narkotikaanvändningen i Sverige är fortfarande tämligen låg, vilket en internationell jämförelse visar. I USA har 42 procent av den vuxna befolkningen testat narkotika, i ett flertal västeuropeiska länder är siffran 20 till 30 procent. För Sverige är motsvarande siffra i 12 procent. I en internationell jämförelse av tungt narkotikamissbruk bland EU-länder, framkommer det att Sverige placerades i mitten på denna skala i förhållande till de övriga EU-länderna. Eftersom all hantering av narkotika är illegal är det svårt att få fram rättvisande statistik på dess utbredning. Enligt en årsrapport av EU:s narkotikabyrå i Lissabon, 2003, visar att av alla vuxna svenskar är 0,5 procent problematiska konsumenter. För de övriga EU-länderna varierar siffran mellan 0,3 och 1,0 procent (Agerberg, 2004:84–86).

Narkotikaanvändning bland kvinnor

Bland den vuxna befolkningen i Sverige är det i allmänhet mer vanligt att män missbrukar alkohol medan kvinnor i större utsträckning använder sig utav psykofarmaka. Andelen tunga narkomaner som är kvinnor är relativt konstant, omkring en fjärdedel. I dag är de tunga narkotikamissbrukarna inne i sitt missbruk under mera varaktiga perioder, 52 procent av dessa hade under år 1998 en missbruksperiod på tio år eller mer. Antalet missbrukare som avlidit på grund av narkotikarelaterade orsaker har under de senaste åren ökat och antalet är omkring 350 personer per år. 344 missbrukare avled under 2002, varav 279 var män och 65 var kvinnor. Bland opiatmissbrukare kan överdödligheten vara 20 gånger högre än för andra män i motsvarande åldrar. För kvinnor kan överdödligheten vara upp till 30 gånger högre (Johansson & Wirbing, 2003:42 -43). Vad gäller narkotikamissbruk visar, enligt Trulsson, samhällets idealbild nolltolerans för såväl män som kvinnor. Det kontrollerande bruket av alkoholkonsumtion är accepterat i samhället, dock anses är manligt bruk av alkohol som mer normalt än kvinnligt bruk. Fördomsfullheten gällande alkoholkonsumtion bland kvinnor har lett till att kvinnor i större utsträckning drabbas av depression och lägre självkänsla. Trulsson anser att kvinnors missbruk leder till att de associeras med sexuell tillgänglighet, vilket är motsatsen till den rådande normen där kvinnan förväntas ansvara för omsorg av familjen samt

vara respektabel. Det vill säga att kvinnan skall vara sexuellt kontrollerad och mindre promiskuös än männen. Hos missbrukande kvinnor som inte kan leva upp till den samhälleliga idealbild av normen för det som anses vara kvinnligt skapas känslor av skuld och skam (Trulsson, 2003:52 f).

Narkotikadebuten sker vanligtvis tidigare för flickor än för pojkar och flickor uppnår snabbare ett avancerat drogmissbruk. Ofta introduceras flickorna till narkotika av äldre pojkar eller män, vilka redan inlett en regelbunden narkotikakonsumtion. Flickor har, före drogdebuten, oftare en mer problematisk social familjesituation än pojkar i motsvarande situation (Johansson & Wirbing, 2005: 43). Ett flertal studier visar på att personer med tungt missbruk ofta uppvisar en tidig social problematik. Det har även framkommit i dessa studier att de som testar narkotika avviker från samhällsnormen avseende otrivsel i skolan samt skolk. De har även en lägre utbildningsnivå än genomsnittet. Dessa skillnader betonas vid regelbunden konsumtion, vilket medför att de som fortsätter att bruka narkotika i högre grad urskiljer sig i dessa avseende. Enligt uppgifter från slutenvården uppskattades antalet narkotikamissbrukare, under år 2004, till 26 000 individer. Kartläggningar av tungt missbruk visar att andelen kvinnor med tungt missbruk utgör cirka 25 procent av det totala antalet missbrukare, samt att omfattningen av kvinnors missbruk varit tämligen stabil under de senaste 10 till 15 åren (CAN, 2008: 24-25).

Det finns stora skillnader i mäns och kvinnors missbruk vilket framkommer i en studie av tunga narkotikamissbrukare. Vidare framkommer att omfattningen av blandmissbruk tenderar att öka bland båda dessa grupper, men att män i högre grad missbrukar alkohol medan kvinnor tenderar att missbruka lugnande- och/eller sömnmedel. Andelen kvinnor som missbrukar är lägre än andelen män, men av missbrukande kvinnor är det en högre andel som injicerar heroin än motsvarande andel män. Kvinnorna är även yngre i förhållande till männen (SOU, 2006: 37). I en rapport av Socialstyrelsen framkommer det att missbrukande kvinnor i högre grad, än män, varit utsatta för traumatiska upplevelser vid unga år. Vidare framkommer att de till följd av ångest, depression och känslor av utanförskap inlett ett narkotikamissbruk som ett sätt att hantera dessa känslor (Socialstyrelsen, 2004:17).

Kvinnor i behandling

Simpson och McNulty (2007) menar att missbrukande kvinnor i högre grad än män möter ett socialt utanförskap. Detta medför att kvinnor undviker vård och behandling för sitt missbruk. Simpson och McNulty genomförde en studie i England där de undersökte huruvida män och

kvinnor har skilda behov inom missbrukarvården. Studien undersökte missbrukarvård på anstalt och i Storbritannien riktas vården på anstalt främst emot att minska missbruket under anstaltsvistelsen samt att de narkotikarelaterade återfallsbrotten skall minskas. Simpson och McNulty visar på att behandlingen är anpassad utifrån mäns förutsättningar. Vilket de anser medför att vården brister i förmåga att identifiera kvinnors behov och livsstil och att detta innebär att vården blir missriktad. Enligt Simpson och McNulty bör vården av kvinnor med narkotikamissbruk anpassas utifrån andra behov än männens.

Project WORTH, vilket är en amerikansk studie om narkomanvård av kvinnliga brottslingar, påvisar att kvinnor har andra bakomvarande orsaker till sitt missbruk än män. I studien av Welle, Falkin och Jainchill (2007) framkommer att kvinnors grundproblematik i många fall består utav följder av exempelvis fysiska eller sexuella övergrepp, bevittnade av våld inom hemmet samt uppväxt i en familj med narkotikaproblem. Denna problematik anses ligga till grund för att kvinnor inleder ett narkotikamissbruk och att detta är ett sätt att hantera den verklighet i vilken de lever. I studien framkommer att vård och behandling bör riktas mot denna grundproblematik. Detta bland annat genom enskild terapi samt att stärka kvinnornas självkänsla.

Melin och Näsholm menar att upplysning, undervisning och eventuell bearbetning av traumatiska upplevelser bör ingå i behandling av missbruk. Vidare menar de flesta behandlingsinstitutionerna är dominerade av män, vilket medför att hänsyn till kvinnors särskilda behov inte sker i tillräcklig utsträckning. Enligt Melin och Näsholm är det av stor vikt att specifika behandlingsenheter upprättas. Kvinnor som utsatts för fysiska eller psykiska övergrepp från män bör inte genomgå behandling på mansdominerade institutioner. Melin och Näsholm anser att kvinnors missbruk i högre grad bryter mot samhällets rollförväntningar än mäns. Detta medför att fördömandet av missbrukande kvinnor från andra blir kraftigare och att dessa kvinnors självförakt ökar. Enligt Melin och Näsholm har många kvinnor med missbruksproblematik en påtagligt låg självkänsla och dåligt självförtroende. Denna låga självkänsla hänför Melin och Näsholm till att kvinnor i större utsträckning än män bygger sitt självförtroende på de reaktioner omgivningen uppvisar på hennes beteende. Kvinnor söker i högre grad bekräftelse från andra, medan män är mindre beroende av omgivningen och grundar sin självkänsla utifrån den egna prestationsförmågan (Melin & Näsholm, 1998: 124-125).

3. Tidigare forskning

Under tidigare forskning presenteras fältet av forskning rörande kvinnors narkomani. Vi har tematiserat forskningen under *barndom och uppväxtvillkor*, vilket avhandlar påverkansfaktorer under uppväxt och barndom, samt *kvinnliga narkomaners behov och psykiska ohälsa*, vilket belyser det psykiska måendet och kvinnors narkotikabruk.

3.1 Barndoms- och uppväxtvillkor

Ted Goldberg menar att social bakgrund är av stor betydelse för drogkonsumtion. Han stödjer detta bland annat på en demografisk studie av heroinmissbrukare i New York som Chein med flera, utförde under 1960-talet. Denna studie påvisade att de områden där många narkotikamissbrukare lever, kännetecknas av en stor andel splittrade familjer, fattigdom, annan mänsklig misär samt av en omfattande ansamling av etniska grupper, vilka är mest utsatta för diskriminering. Flertalet blivande narkomaner hade redan före narkotikadebuten vänner vilka varit lagförda, eller varit dömda till ungdomsvårdsskola eller fängelse. Föräldrarnas relation var inte idealiskt, vilket yttrade sig i form av skilsmässor, separationer samt brist på kärlek och värme. Denna typ av familjerelationer var vanligt förekommande bland missbrukare, och bidrog till skapandet av störda personligheter (Goldberg, 2000: 86-87).

Melin och Näsholm menar att risker uppkommer för barn som lever med vuxna som utsätter dem för psykisk press. Dessa barn riskerar att i tidig ålder ta ansvar för sina egna föräldrar och på så sätt bli bestulna på sin egen barndom. Vidare riskerar de att utveckla kontroll- och vaksamhetsbehov, samt lära sig att dölja och vara hemlighetsfulla. Dessa barn utsätts ofta för upprepade besvikelser genom brutna löften, de tvingas leva i ovisshet och otrygghet genom en tillvaro som är svår att förutse. Melin och Näsholm menar att barn som lever i denna situation behandlas med bristande respekt då de inte i tillräcklig grad blir förstådda, hörda och sedda (Melin & Näsholm, 1998: 53-54).

Goldberg visar på ett antal forskningsstudier som undersökt bakgrundsvariabler, såsom skola och fritid, för missbruk. Resultatet av dessa visar att några av dessa faktorer är: en känsla av att vara orättvis behandlad i skolan, skolk, svårt att anpassa sig i skolan, att ha blivit placerad i en specialklass eller fått gå om någon årskurs samt avsaknad av föreningsliv (Goldberg, 2000: 101).

Haynie (2003) genomförde en studie kring huruvida kamrat- eller föräldrainsflytande påverkar beteendeproblematik hos tidigt utvecklade flickor. Denna studie baserades på material insamlat till det amerikanska Add Health projektet. Projektet är en longitudinell

undersökning, vilken utfördes under åren 1995-1996, bland 5 477 flickor i tonåren, på 132 slumpmässigt utvalda skolor. Det insamlade materialet avhandlar tonåringars hälsa och beteende, vilket även omfattar lagöverträdelser. Haynie påvisar att flickor som tidigt kommer i puberteten i högre grad inleder ett destruktivt beteende i jämförelse med flickor med normal utveckling. Exempel på destruktiva beteenden är att röka cigaretter, dricka alkohol samt röka marijuana. Men de riskerar även i högre grad att uppvisa ett kriminellt beteende, vilket omfattar beteenden såsom deltagande i gängbråk, sälja droger samt knivhugga eller skjuta någon. Enligt Haynie är orsaker till detta att tidigt utvecklade flickor uppfattas, och behandlas, av såväl föräldrar som kamrater och pojkvänner som om de vore äldre. Haynie pekar även på att dessa flickor oftare kommer i konflikt med sina föräldrar, att föräldrarna har ett minskat förtroende för dem samt att de är mer autonoma än de med jämförelsevis normal utveckling. Dessa tidigt utvecklade flickor har ofta äldre kamrater och äldre pojkvänner, vilket utsätter dem för större risker än sina jämnåriga. Detta genom att de lär sig sina äldre kamraters beteenden samt att alkohol och droger är mer lättillgängligt, detta medför högre risk för alkohol- och droganvändning hos dessa flickor. Enligt Haynie samvarierar kamraters kriminella beteenden med eget kriminellt beteende. Haynie visar även på att tidigt utvecklade flickor attraheras till pojkar med ett aggressivt och utagerande beteende, vilket även detta leder till högre risk för kriminellt beteende.

Hall (2000) menar att kvinnor som utsatts för övergrepp eller missförhållanden under barndomen i högre grad riskerar att utveckla ett missbruk eller andra hälsoproblem. Hall genomförde en studie där 20 amerikanska kvinnor som upplevt övergrepp och missförhållanden i barndomen deltagit i öppna, berättande, intervjuer. Kvinnorna har själva valt att delta i studien och Hall kom i kontakt med dem via flygblad. Dessa kvinnor har berättat om negativa grundproblem i relation till drogmissbruk, övergreppssituationer samt sin nuvarande problematiska situation.

Syftet med Halls studie var att relatera övergrepp i barndomen till kvinnornas nuvarande situation. Samtliga kvinnor berättade om vanvård under barndomen, vilket omfattade sexuell, fysisk och psykisk misshandel. Enligt Hall uppvisar kvinnorna psykiska problem såsom självmordstankar, paranoia, stark irritation samt sorg. Vidare framkom att 75 procent av kvinnorna upplever eller har upplevt depressiva känslor. Hall framhåller även att 60 procent av kvinnorna i studien uppvisat ett våldsamt beteende och att 85 procent av kvinnorna har en känsla av att vilja skada andra. Resultatet visar att flertalet av kvinnorna i studien började

använda droger i åldern 11 till 14 år och att 35 procent av kvinnorna hade introducerats till alkohol och droger av en förälder eller annan vårdnadshavare. Vidare uppgav kvinnorna att de droger som missbrukats var alkohol, marijuana, kokain och heroin. Resultatet visar även att en grundläggande föreställning hos kvinnorna i studien var att de var värdelösa eller att de var dåliga. Kvinnorna uttryckte att de under tonåren hade känslor av utanförskap, att vara oskyddade, att inte bli trodda samt att inte vara älskade.

Ett flertal av kvinnorna i Halls studie har av sina mödrar misstrots då de berättat om övergrepp. Kvinnorna uppgav följande orsaker till att de missbrukade alkohol och droger; för att känna mod, för att de kände ilska, för att inte känna eller gråta, för att inte äcklas då de tvingats till prostitution och för att undvika våldsamt beteende. Men även orsaker som att finna lugn, för att passa in, för att fly från problem och för att komma över depressioner var vanligt förekommande bland kvinnorna. Hall menar att dessa orsaker är direkta konsekvenser av upplevelserna från barndomen.

I en studie av ett österrikiskt/italienskt forskarlag undersöktes huruvida samband fanns mellan variablerna ”vanvård i barndomen” och ”förälder/barn-relation” och variablerna ”beroende” och ”affektiva störningar”. Deltagare i studien var 50 manliga kokainmissbrukande patienter vid *Parma Addiction Treatment Services programs* i Rom, Italien. Deltagarna ombads ifylla ett frågeformulär rörande bristen på omsorg från föräldrar, såsom vanvård och motvilja, fysisk misshandel samt sexuella övergrepp under barndom och tonår. Studien genomfördes under 15 månader och avslutades juni 2006. Utöver detta ställdes även eventuell diagnos av psykisk ohälsa hos deltagarna, kriterierna hämtades från DSM IV. Resultatet visar att ett flertal av deltagarna hade diagnoserna depression, manodepressiv störning, antisocial personlighetsstörning samt ADHD. Vidare framkom att hälften av deltagarna uppgav vanvård av båda föräldrarna men de uppgav även att båda föräldrarna uppvisat motvilja mot dem. Vidare framkom att flertalet av deltagarna utsatts för övergrepp i barndomen. Forskarna drar slutsatsen att föräldrars vanvård och en dålig relation mellan förälder och barn ökar risken för beroende/missbruk och psykisk ohälsa (Gerra, Leonardi, Cortese, Zaimovic, Dell’Agnello, Manfredini, Somani, Petracca, Caretti, Raggi & Donnini, 2007).

3.2 Kvinnliga narkomaners behov och psykiska ohälsa

Ted Goldberg menar att forskningen under en lång tid har försummat frågor kring skillnader mellan mäns och kvinnors vägar in i narkotikamissbruket, deras olika erfarenheter av droger

samt olika behov i behandling av missbruket. Goldberg framhåller dock att forskning kring detta under senare år förekommer i större utsträckning och redogör för en studie av Maj Britt Holmberg. Resultatet av Holmbergs studie visar att negativa prognosfaktorer som skilde flickor och pojkar åt, var att flickorna kännetecknades av nervösa besvär och skolfrånvaro och pojkarna av de tidigt lagfördes för överträdelser/förbrytelser (Goldberg, 2000: 90).

Enligt Melin och Näsholm är de mest framträdande psykiska störningarna vid missbruk ångesttillstånd, depression samt olika typer av psykoser. Även personlighetsstörningar såsom borderline, antisocial samt narcissistisk personlighetsstörning är relativt vanligt förekommande. Bland de kvinnliga missbrukarna är anorektiskt och/eller bulimiskt syndrom vanligt förekommande. Melin och Näsholm visar även på DAMP och Aspergers syndrom som tänkbara bakgrunder till missbruk. Störningar som dessa medför bland annat att individen har svårigheter att reglera sitt eget beteende och uppmärksamhetsnivå, vidare innebär DAMP och Aspergers syndrom hinder i att empatiskt relatera till andra och förstå dem. För individer med dessa typer av störningar kan självmedicinering med centralstimulerande droger bidra till ökat lugn och högre koncentrationsförmåga (Melin & Näsholm, 1998: 70-71).

För att beskriva individens inre struktur använder Melin och Näsholm (1998) begreppen *mogen* och *omogen personlighet*, vilket de jämför med jagstyrka respektive jagsvaghet. De redogör för att individens personlighetsmognad grundas på att en mängd sammantagna faktorer, vilka bidrar till att skapa en personlighet. De menar att den grundläggande personlighets-utvecklingen sker under barn- och ungdomsår, men att utvecklingen är en process vilken fortgår under hela individens livslopp. Graden av personlig mognad varierar mellan alla vuxna individer, vare sig de har inlett ett missbruk eller ej. Individer har olika möjligheter att hantera livets prövningar. Melin och Näsholm menar att social trygghet medför struktur och minskad press för individen, men framhåller att inre trygghet är avgörande för personlig mognad.

Enligt Melin och Näsholm (1998) kan ett inre kaos döljas av ett välordnat yttre, men de understryker att individer med missbruksproblem inte nödvändigtvis har en omogen personlighet. En individ med mer mogen personlighet karaktäriseras av en stabil uppfattning om den egna identiteten. Vidare upplever individen en tydlig gräns mellan det egna jaget och andra och kan skilja sina egna känslor och tankar från andras. En individ med mogen personlighet är medveten om att, både individen själv och andra individer, har bra och dåliga personliga egenskaper. Därtill kan en individ med en mer mogen personlighet inleda och

behålla varaktiga relationer, lita på andra individer samt ha förmåga att känna skuld och ta ansvar för de egna handlingarna. I motsats till dessa egenskaper karaktäriseras en individ med omogen personlighet av en växlande och diffus identitetskänsla, vilket innebär att individens identitet växlar beroende på dem denna umgås med.

Vidare saknar individen en tydlig gräns mellan sitt eget jag och andra, och översvämmas av känslöstämningar och sinnesintryck. Detta medför att en individ med en mer omogen personlighet ofta är omedveten om känslor och tankar härrör från självet eller från andra. Denna typ av personlighet har ofta en splittrad och kluven självbild, vilket innebär att individen uppdelar världen i gott och ont, svart och vitt, och kanten däremellan är tvära. Dessutom känner en individ med omogen personlighet en bristande tillit till andra individer, vilket medför att de relationer som inleds ofta är kortvariga och intensiva. Brist på tillit medför även att individen förväntar sig att bli sviken, övergiven eller lämnad, vilket ofta skapar ett beteende där individen själv utför dessa handlingar. Detta får till följd att individen sällan slutför behandlingar eller studier samt bryter kontakter (Melin & Näsholm, 1998: 65 – 67).

Lagan och Pelissier (2001) menar att kvinnors behov inom behandling av narkotikamissbruk skiljer sig från mäns behov. I en amerikansk studie av behandling på anstalt gjordes en jämförelse av könsskillnader mellan 1326 manliga interner och 318 kvinnliga interner. Resultatet visar att kvinnliga interner hade större benägenhet att använda droger dagligen, att de i större utsträckning använde ett flertal droger samtidigt, samt de i högre grad använde heroin och kokain dagligen. Resultatet visar även könsskillnader i de bakomliggande orsakerna till användning av droger. Män använder droger i större utsträckning därför att de kände njutning av det, medan kvinnor i högre grad använde droger för att lindra fysisk eller emotionell smärta. Vidare framkom att kvinnor i högre grad vuxit upp med narkotikamissbruk i hemmet, samt att kvinnor sannolikt har upplevt fysiska eller sexuella övergrepp under barndomen. Resultatet påvisar även att kvinnliga interner i högre grad drabbas av depression än manliga interner. Lagan och Pelissier menar att missbrukande kvinnors uppväxt och barndom skiljer sig från mäns, och att missbrukande kvinnor i högre grad varit utsatta för övergrepp och därigenom upplevt psykisk ohälsa. Vidare menar de att de kvinnliga missbrukarnas droganvändning var av mer allvarlig grad än männens. Detta tyder på, enligt Lagan och Pelissier, att kvinnliga missbrukare drivs av en annan motivation i sitt missbruk.

Johansson och Kempf-Leonard (2009) undersökte riskfaktorers påverkan av ungdomsbrottslingars fortsatta kriminalitet. Studien baseras på analys av sekundär data, vilket omfattar fakta kring över 10 000 amerikanska ungdomsbrottslingar i åldrarna 12 till 16 år, flickor och pojkar. Medelåldern var för flickor 15,8 år och för pojkar 15,9 år, materialet har insamlats under 2002 – 2003. Materialet har möjliggjort för Johansson och Kempf-Leonard att undersöka vilken påverkan fem riskfaktorer har för delaktighet i brottslighet. De fem riskfaktorerna var; övergrepp i barndomen, psykisk ohälsa, att rymma hemifrån, inblandning i gängaktivitet samt tidigare lagföringar. Övergrepp i barndomen inkluderade fysiska, psykiska, sexuella och emotionella övergrepp/misstänkta övergrepp eller vanvård. De misstänkta övergreppen var registrerade hos *Child Protective Services*. Psykisk ohälsa omfattar alkohol- och narkotikabruk, aggression/irritation, depression/ängslighet, somatiska symptom samt självmordsbenägenhet. Resultatet visar att cirka 25 procent av flickorna varit utsatta för övergrepp eller vanvård, medan siffran för pojkar i samma situation var endast 7 procent. Resultatet visar vidare att 30 procent av flickorna och 15 procent av pojkarna upplevde någon form av psykisk ohälsa. Johansson och Kempf-Leonard visar även i sin studie att dubbelt så många flickor som pojkar rymmer hemifrån. Vad gäller inblandning i gängaktivitet visar resultatet att dubbelt så många pojkar som flickor deltar. 11 procent av pojkarna i studien har lagförts tidigare, motsvarande siffra för flickor var 4 procent. Av ungdomarna i Johansson och Kempf-Leonards studie var det 42 procent som levde tillsammans med en ensamstående moder, vilket var något vanligare bland flickorna. 8 procent av pojkarna levde tillsammans med en ensamstående fader, motsvarande siffra för flickor var 6 procent. Vad gäller alkohol och narkotikabruk hade 21 procent av pojkarna ett missbruk som klassades måttligt eller allvarligt, i jämförelse med 13 procent av flickorna. Vanligast förekommande droger var alkohol och marijuana, men även kokain var förekommande.

4. Teori

Socialisering innebär den process under beteenden lärs in och internaliseras i individens personlighet. Alla individer genomgår denna process, men för en del individer sker ytterligare processer. Dessa kan uppstå bland annat via det sociala arvet och genom stämpling eller stigma. Vi har valt att fokusera på dessa processer då de har en stark negativ inverkan på det sociala samspelet och medför att individer hamnar utanför det ”normala” samhället. Vi är medvetna om att även exempelvis handlingsteorier presenterar en förklaring till det mänskliga beteendets grunder. Handlingsteorier menar att kultur, samhälle och personlighet skapas

genom handling. Vidare menas att de förväntningar och roller som individen försöker leva upp till är skapade utifrån i förväg strukturerade sociala normer och kulturella värderingar vilka grundas i handlingar. Vi har valt att bortse från denna typ av teorier eftersom vår fokus är på de sociala processer som lett till ett utanförskap och en missbrukskarriär, därför har vi valt stämplingsteori och stigma som teoretisk anknytning mot bakgrund av de resultat vi funnit.

4.1 Stämplingsteori

För att referera till de personer som av andra uppfattas som avvikare använder Howard S. Becker termen ”utanförstående”. Med utanförstående menas således att de bedöms stå utanför gruppen av ”normala” medlemmar (Becker, 2006:26). Enligt Becker skapas avvikelse av samhället. Becker vänder sig mot tanken att orsaker till avvikelse har sin grund i sociala faktorer eller i avvikarens sociala situation och att detta utlöser avvikelsen. Avvikelse uppstår genom att sociala grupper upprättar normer och regler och tillämpar dem. Dessa normer och regler tillämpas på särskilda personer vilka sedan uppfattas som utanförstående. Avvikelse är en konsekvens av att andra tillämpar regler och sanktioner och är således en reaktion på hur andra uppfattar handlingen, och inte en egentlig egenskap hos den handling som utförs (Becker, 2006:22–24).

Becker menar att alla sociala grupper i samhället skapar sina sociala regler inom gruppen. Vidare menar Becker att genom dessa sociala regler definieras situationer och att handlingssätt, beteende och förhållningssätt anpassas utifrån dessa. Detta skapar en gemensam syn på vilket sätt att agera som är ”rätt” och ”fel”, vilket medför att individer som inte agerar utifrån de regler som definierats av gruppen blir ”regelbrytare” och därmed också utanförstående. Detta innebär att en individ kan uppfattas som en avvikare både i förhållande till samhället, den stora gruppen, och till subgruppen, den lilla gruppen (Becker, 2006:17).

Enligt Becker förekommer två modeller för hur avvikande beteenden uppstår; den sekventionella avvikelsemodellen och den simultana avvikelsemodellen. Enligt den sekventionella avvikelsemodellen sker och befästs det avvikande beteendet stegvis. Vilket innebär att en drogmissbrukare blir missbrukare genom ett stegvis ökat avvikande beteende; individen kommer in i ett ”dåligt sällskap”, för att sedan testa droger, nästa steg är att fortsätta använda droger, vilket leder till att individen begår brott, och så vidare. För att en individ ska bli drogmissbrukare måste vart och ett av stegen genomgå och varje steg har för individen sin egen förklaring till varför det sker och varför det leder till nästa steg. Den simultana

avvikelsemodellen hänvisar till att flera variabler som är samverkande, exempelvis brister i uppväxtmiljö, brister i hemmiljö och familjesituation, och låg intelligens. Vilket innebär att variablerna samverkar till avvikande beteende och utanförskap, samt att inte en ensam variabel orsakar avvikelsen (Becker, 1991:22–23). Becker förespråkar den sekventiella avvikarmodellen, vilken tillstår att förändringar sker över tid, och menar att trots att det finns en mängd orsaksvariabler så verkar dessa inte samtidigt (Becker, 2006: 33).

Stämplingsteorin bidrar till, enligt Goldberg, att redogöra för de olika stegen som individen genomgår i utvecklingen av ett avvikande beteende. Då en individ bryter mot den övriga gruppens normer, regler och värderingar förekommer stämpling. Detta sker även då individen är beroende av hur den övriga gruppen reagerar på dennes handlingar. Vidare kan stämpling förekomma som en följd av individens egenskaper, det vill säga religion, hudfärg, social status samt fysiskt eller psykiskt funktionshinder (Goldberg, 2005a: 92).

För att beskriva det inledande förloppet till stämplingsteorin använder Goldberg sig av begreppet primär avvikelse, vilket innebär att en individ utför handlingar i okunskap som strider mot de gällande normerna. Föräldrarnas stämpling är det första stadiet, vilket med andra ord kallas primär avvikelse och till det andra stadiet, även kallat sekundär avvikelse, hör samhälllig stämpling. Med primär avvikelse menas de beteenden vilka strider mot samhällets normer och värderingar. Detta innefattar även beteenden där intentionen inte är av ondo.

Bristande förståelse av handlingarnas konsekvenser resulterar i primär avvikelse.

Omgivningens reaktioner på barnets spontana beteende ligger till grund för att barnet skall lära sig att skilja rätt från fel. De flesta barn får bekräftat för sig att de är bra och omtyckta, men att dennes spontana beteende är oacceptabelt. Dock finns det barn som istället, efter ett flertal olämpliga reaktioner, får budskapet att det inte enbart är dennes beteende som inte accepteras utan även att denne som person är otillräcklig (Goldberg, 2005a:96). Då individen medvetet bryter mot samhällets normer kallas detta sekundär avvikelse, vilken baseras på en tämligen vedertagen negativ självbild. Vidare är den sekundära avvikelsen ett medel genom vilken individen söker försvar, angripa eller försvara sig mot de problem som uppkommit genom stämpling. Den negativa självbildens påverkan i större utsträckning individens beteende än den positiva (Goldberg, 2005a:103).

Goldberg menar att den problematiska konsumenten av narkotika föranletts av stämplingsreaktioner och att denne har en stark negativ självbild redan före användandet av

narkotika. Individen är utdömd av andra människor och denne har accepterat deras dom (Goldberg, 2005a:104).

Individens självbild grundar sig på uppfattningen om det egna jaget ställd i relation till en av samhället skapad ideal bild av hur en människa skall vara. Självbilden skapas genom interaktion med andra, det vill säga individens signifikanta andra. Barnet börjar skapa sin självbild genom föräldrarna, eller de som ansvara för barnets uppfostran, vilka är barnets första och viktigaste signifikanta andra. Med tiden kommer individen att få kontakt med allt fler människor, vilka även de kommer att utgöra de signifikanta andra. Även dessa kommer att inverkar på individens självbild, dock är grunden för denna redan etablerad sedan tidigare. En individ som har en negativ självbild har genom bekräftelse från sina signifikanta andra fått lära sig att denne inte överensstämmer den rådande idealbilden i samhället (Goldberg, 2005b:373). Enligt definitioner skapade i den sociala kontexten i vilken individen befinner sig ligger reaktionerna av stämpling till grund för en negativ självbild. Vidare leder detta till sekundär avvikelse som ses som ett misslyckande, vilket förorsakar mer stämpling (Goldberg, 2005a: 105).

Stämpling är inte en enstaka händelse utan snarare en process. Goldberg menar att begreppet stämpling innebär varaktiga processer till följd av negativa reaktioner från signifikanta andra, vilka resulterat i att individen omdefinierar sin självbild till något mer negativt än den tidigare varit. (Goldberg, 2005b:373).

4.2 Stigma

Erving Goffman menar att individer indelas i kategorier och att samhället beslutar om vilka resurser som bestämmer dessa indelningar. Vidare anser Goffman att det är samhället som avgör vilka egenskaper, inom respektive kategori, vilka uppfattas som naturliga och vanliga inom dessa grupperingar. Avgörande för vilka kategorier av individer som möts är den sociala miljön, och de rådande sociala spelreglerna möjliggör att individer möts och interagerar med varandra. Då individer möts tillskriver de varandra egenskaper, vilka baseras på intryck. Detta medför att individens sociala status skapas. Denna status grundas i såväl strukturella egenskaper, exempelvis yrke, som personliga egenskaper, exempelvis hederlighet. Goffman menar att egenskaper vilka misskrediterar en individ djupt skapar stigma, vilket innebär ett utpekande som avvikande. Vidare menar Goffman att det är relationen mellan individens egenskaper och de förväntningar som ställs på individen inom den gruppering, kategori, denne tillhör är avgörande för stigma (Goffman, 1963: 11-13). Goffman framhåller att varje

individuell kategorimedlem som frångår de inom gruppen gemensamma normerna och värderingarna kommer att betecknas som avvikare (Goffman, 1963:145). Goffman skiljer mellan tre typer av stigma. Den första typen avser olika typer av kroppsliga missbildningar. Den andra typen av stigma avser brister i den personliga karaktären vilka sedan av omgivningen uppfattas som exempelvis bristande hederlighet, förrädisk, viljesvaghet eller onaturliga lidelser. Dessa egenskaper sammanhör med individens förflutna, exempelvis fängelsevistelse, alkoholism, arbetslöshet eller självmordsförsök. Tredje typen av stigma avser så kallade stambetingade stigmat. Dessa inkluderar religion, ras och nation. Denna typ av stigma kan föras vidare mellan generationer och drabba samtliga familjemedlemmar. Enligt Goffman avviker en individ från samhällliga förväntningar, på ett oönskat sätt, då denne är bärare av något av dessa stigmatiserande drag eller egenskaper. Vilket medför att individen stöts ut från den samhällliga gemenskapen (Goffman, 1963: 14-15). Vidare menar Goffman att individer med olika stigmat lever under någorlunda liknande förhållanden och situationer och även reagerar på dessa situationer på ett jämförbart sätt (Goffman, 1963:137).

4.3 Socialt arv

Gustav Jonssons teori om det sociala arvet bygger på erfarenheter och undersökningar, utförda under cirka 20-års tid, från Barnbyn Skå tillhörande Stockholmsstad. Barnbyn Skå var en institution där omhändertagna pojkar och flickor, de flesta i åldern 7 till 15 år, från Stockholmsområdet vistades. Dessa barn var omhändertagna till följd av grovt störande beteende, såsom aggressivt-destruktivt reaktionssätt eller stöld. Flickor i tonåren hade även uppvisat beteende som föll under rubriceringen ”sexuellt utespring”, vilket innebar exempelvis promiskuitet eller sprit- och tablettmissbruk. Institutionen Skå sökte efterlikna ett samhälle och varje stuga i barnbyn sökte efterlikna en familj (Jonsson, 1969:12–13). Under de senare åren av Skås verksamhet omhändertogs hela familjer och placerades i stugor tillsammans med personal. Detta ledde till att Jonsson inte endast kunde studera barnen utan även föräldrarna och samspelet dem emellan (Jonsson, 1969:35–40).

Jonsson menar genom sin teori att barn ”ärver” problematik såsom fattigdom, myndighetshat samt utanförskap, vilket skapats under flera generationer. Det vill säga föräldrars uppväxtvillkor återspeglas i de villkor som de sedan skapat för sina barn. Enligt Jonsson kan föräldrars särskilda uppväxtvillkor härföras till två skilda plan. Till de yttre villkoren kan faktorer som yrkesutbildning, ekonomisk standard samt utbildningsnivå räknas. Till de inre villkoren räknas den rådande stämningen i hemmet, det vill säga uppfostrans stränghet och kontakten mellan barnet och föräldrarna. Det finns även ett mellanläge mellan dessa olika

plan, dit exempelvis skilsmässa och alkoholmissbruk räknas. Den grundläggande tanken gällande det sociala arvet är att individen präglas av den allra tidigaste miljön. Detta innebär att en individ som växer upp i en miljö där missbruksproblematik och utanförskap råder, redan i livets början, under uppväxten samt senare i livet uppfattar sig själv som sämre och att inte duga till (Jonsson, 1969:45–46). Detta sker till följd av att individen blir utpekad som annorlunda och därmed inte ges möjlighet att i samma utsträckning som andra delta i sociala aktiviteter. Gustav Jonsson menar att individen inte bara blir utestängd utan att denne snarare aldrig blir insläppta i den samhälleliga gemenskapen, vilket Jonsson anser är en grövre form av utanförskap. Vidare menar Jonsson att de strukturella utstötningsprocesserna, det vill säga när en individ faller utanför den rådande samhällsnormen, skapar indelningar i vilka individer placeras utifrån klasstillhörighet. Dessa indelningar medför att det sociala arvet förs vidare från en generation till nästa (Jonsson, 1973: 290 - 292). Jonsson anser att det beteende som individerna med denna sociala bakgrund uppvisar är i grunden beroende på att den miljö, i vilken de lever, är avvikande. Han menar med detta att beteende grundas i individernas levnadsvillkor och inte i människorna själva (Jonsson, 1973: 13).

5. Data och metod

Denna studie baseras på kvalitativ metod, vilken innefattas av intervjuer. Vi har använt oss av en semistrukturerad intervjuform där vi utgått från en intervjuguide med övergripande teman, detta med hänsyn till studiens syfte (Patel och Davidsson, 2003: 88f). Detta då vi anser att intervju är den metod som tillåter oss att närma oss djupet i respondenternas upplevelse av att leva med tungt narkotikamissbruk. Den kvalitativa metoden kännetecknas utav flexibilitet och att forskaren i minsta möjliga mån söker styra undersökningen, vilket också skapar möjlighet för respondenten att reflektera. Flexibiliteten innebär också att forskaren, under själva undersökningen, kan ta bort, ändra och lägga till något om denne exempelvis upptäcker att en del av frågeställningarna borde formulerats annorlunda. Vidare kännetecknas den kvalitativa metoden av öppenhet och förståelse inför ny kunskap (Holme & Krohn Solvang, 1997: 80). En styrka med att göra en kvalitativ intervju är att intervjusituationen mer liknar ett vanligt samtal i en vardaglig situation. Vilket innebär att forskaren söker minimera den egna påverkan gällande intervjusituationen, det enda som begränsar är de tematiska ramar som forskaren använder sig utav (Holme & Krohn Solvang, 1997: 99).

5:1 Ansats

Vi har valt att utgå från grundad teori i vår studie. Detta genom att den grundade teorin tillåter oss att förutsättningslöst undersöka kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk. Den grundade teorin tillåter oss även att uppnå en djupare förståelse av detta fenomen samt skapa en förklaringsmodell utifrån insamlat datamaterial.

5.1.1 Grundad teori

Grundad teori är enligt Guvå och Hylander (2003) en passande metod då syftet är att generera en teori, vilken kan medverka till att öka förståelsen av sociala processer och skapa nya förklaringar kring dessa. Vår ambition är inte att nå fram till en ny teori utan att söka skapa en förklaringsmodell kring dessa kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk. För att söka nå en djupare förståelse och en förklaring till kvinnors upplevelser av vägen in i tungt narkotikamissbruk finner vi den grundade teorin mest adekvat för oss. Då vi ämnar undersöka hur kvinnor upplever sin väg in i beroende och tungt missbruk, kommer vi även att studera hur de framställer sin verklighet i detta avseende.

Glaser och Strauss skapade den grundade teorin då de ansåg att det fanns ett stort behov av en metod ur vilken sociologiska teorier kunde genereras (Glaser & Strauss, 1967: 6-7). Grundad teori utgår från ett metodiskt utvecklande av en teori utifrån insamlad empirisk data, vilket självt är systematiskt förvärvat utifrån sociala undersökningar (Glaser, 1978: 2). Enligt grundad teori bör forskaren inte utgå från förutbestämda begrepp, detta då forskaren inte i förväg kan avgöra relevansen i dessa för respondenterna. Forskaren bör därför sammanställa begrepp utifrån datamaterialet (Hartman, 2001: 30). Glaser poängterar att kategorierna inom teorin måste överensstämma med insamlad data. Datamaterial skall inte selekteras eller framtvingas för att passa in i förväntade eller redan existerande kategorier, datamaterial skall heller inte förkastas för att möjliggöra att en teori består (Glaser, 1978: 4). Grundad teori är en metod i vilken det förkommer inslag av både induktion och deduktion. Glaser menar att grundad teori är en blandning av de båda slutledningsformer (Glaser, 1978:17). Guvå och Hylander (2003) benämner detta som abduktiv slutledningsform. Med detta menas att grundad teori inleds med den induktiva slutledningsformen, detta genom att forskaren undersöker fenomenet i empirin, för att sedan låta antaganden framväxa, vilket medför att den deduktiva slutledningsformen då används. Forskaren växlar mellan dessa slutledningsformer inom den abduktiva slutledningsformen. Enligt Hartman förutsätter grundad teori att forskaren upprepar urval, datainsamling och analys upprepas vid tre tillfällen. Detta är en process där materialet insamlas systematiskt och analyseras genom att data konstant

kompareras för att söka urskilja det som är av vikt för fenomenet. Genom detta förfarande kan datamaterialet ligga till grund för en teori som genereras utifrån empiri (Hartman, 2001: 36). Detta sker genom att specificera kategorier inklusive deras egenskaper, samt hur dessa kategorier inbördes förhåller sig till varandra (Hartman, 2001: 50). När en kategori är teoretiskt mättad, det vill säga när inga ytterligare data angående kategori eller dess egenskaper kan tillföras, avslutas datainsamlingen (Hartman, 2001: 71-72).

5.1.2 Metodologiskt dilemma

Enligt Glaser bör forskningsprocessen inom grundad teori inledas utan i förväg konstruerade frågeställningar. Med detta menar han att det som framkommer ur insamlad data skall leda forskningen framåt (Hartman, 2001: 40). Detta medför ett metodologiskt dilemma genom att forskaren påverkas av sin förförståelse, vilken denne måste bortse ifrån. Genom att medvetandegöra sin förförståelse kan forskaren sätta den åt sidan, och därigenom tillåta respondenterna avgöra vad som är av vikt för det undersökta fenomenet. Hartman framhåller att forskaren inte skall söka besvara en fråga, vilken denne förutsätter vara viktig, utan istället utreda det som är av vikt för de som berörs av fenomenet (Hartman, 2001: 40). För att inte låta vår egen förförståelse avgöra vad som är av vikt för fenomenet, har vi sökt att låta våra sinnen vara öppna inför fenomenet. Guvå och Hylander påpekar att användandet av grundad teori utgör en risk för att forskaren hamnar i ett cirkulärt resonemang, vilket innebär att dennes egna antaganden grundas i den empiri som undersöks och att forskaren sedan använder denna för att verifiera de egna antagandena. Detta sker då forskaren bearbetar sina begrepp och sedan teoretiserar kring dem, och söker grunda dem i empirisk data. Guvå och Hylander poängterar att detta är en tolkande och subjektiv process (Guvå & Hylander, 2003: 80). För att motverka att ett cirkulärt resonemang uppstår har vi även sökt efter det vi inte förväntat oss att finna. Det vill säga att bortse från vår förförståelse och låta materialet tala för sig själv.

5:2 Förförståelse

Vår förförståelse utgörs av en tanke om att kvinnor som inleder ett beroende och ett tungt narkotikamissbruk ofta har upplevt traumatiska händelser under uppväxten och har haft en problematisk familjesituation. Denna tanke grundas i den forskning som vi tagit del av under vår utbildning, men även i de möten med ungdomar och de vuxna som vi mött under våra arbetsplatsförlagda studier samt under vår arbetslivserfarenhet.

Genom att medvetandegöra vår förförståelse har vi under vårt arbete med att analysera datamaterialet i största möjligaste mån sökt att bortse från den, detta genom att ifrågasätta vår egen tolkning av materialet. Vi har även sökt att finna de aspekter i materialet som motsäger vår förförståelse.

5:3 Urval

De kriterier som respondenter valdes utifrån bestod av att de själva anser sig varit beroende och tunga narkotikamissbrukare, men lever drogfritt leverne. Vidare var målgruppen kvinnor mellan 18 och 45 år. Syftet bakom denna åldersintervall var att kvinnorna skulle ha uppnått myndighetsålder och att de fortfarande skulle ha en tydlig bild av deras väg in i missbruket. Anledningen till att vi valt att studera just kvinnor var att forskning tyder på att det finns genusskillnader i orsaken till missbruk, men även att forskning tyder på att mannens behov utgör en slags mall inom missbrukarvården. För att upprätta kontakt med kvinnor i denna situation kontaktades en öppen daglig-verksamhet (se bilaga 1) dit kvinnor frivilligt sökt sig för vård och stöd och vi sökte även kontakt med kvinnor som deltar i NA:s (Anonyma Narkomaner) verksamhet. Vårt mål var i det inledande skedet att samtliga respondenter skulle vara deltagare i den öppna dagligverksamheten vi besökte, men några av kvinnorna valde av olika skäl att avstå från att delta.

Urvalet skall enligt grundad teori vara teoretiskt, vilket enligt Guvå och Hylander (2003) innebär att forskaren styr sitt urval på ett sådant sätt att denna kan optimera data, således är det teoretiska urvalet inte slumpmässigt. Åtta stycken respondenter har deltagit i vår studie och intervjuerna har skett enligt mönstret fyra-två-två. Urvalsprocessen inleddes med ett *öppet* urval, vilket innebär att urvalet riktas mot att söka kvantifiera mängden data. Då problemområdet är outforskat behöver forskaren finna det som är grundläggande för fenomenet. Detta sker genom att forskaren inledningsvis söker respondenter för vilka detta fenomen, problemområde, är tydligt framträdande. Vilket innebär att forskaren inte sätter upp avgränsningar genom redan förutsatta kategorier, utan söker finna det som är av vikt för det undersökta fenomenet. Fyra av kvinnorna ingick i det första, öppna, urvalet. Detta då vi i detta skede önskade maximera datainsamlingen och optimera antalet indikatorer och kategorier av begrepp. Sedan följdes detta av ett *strategiskt* urval för att maximera variationen och spridningen. Det strategiska urvalet sker genom att urvalsgruppen antas kunna tillföra ytterligare kategorier samt djupare beskriva redan befintliga kategorier. Utifrån det strategiska urvalet framkommer således ytterligare information, med egenskaper som tydligare beskriver kategorierna som utformats. I det strategiska urvalet deltog ytterligare två respondenter. Detta

för att få ännu mer spridning och variation på våra data. Det slutliga urvalet består av ett *selektivt* urval där kärnprocessen skall grundas. Genom det selektiva urvalet önskar forskaren fördjupa sina kunskaper kring de kategorier som framkommit samt urskilja kärnan i fenomenet. En kärnprocess framträder och forskaren söker förklara denna, och söker därigenom nå en teoretisk förklaringsmodell. Det selektiva urvalet ämnar grunda kärnprocessen, detta genom att pröva samband och antaganden, vilka sedan införlivas i den teoretiska förklaringsmodellen. I det selektiva urvalet och i datainsamlingens avslutande skede deltog ytterligare två respondenter och delade med sig av sina upplevelser. Genom detta urval sökte vi minimera skillnader och prövade huruvida samband, begrepp och antaganden från de tre urvalen överensstämmer med varandra. Det slumpmässiga urvalet syftar till att skapa generaliserbarhet, medan det teoretiska urvalet syftar till att maximera urvalet och optimera skillnader i data. Enligt Guvå och Hylander (2003) ämnar forskaren genom det teoretiska urvalet att studera ett fenomen i sin naturliga kontext, samt att framställa komplexiteten hos det fenomen som studeras. Tidigt i studien söker forskaren finna vad som är de medverkandes väsentliga problem, *main concern*, vilket sedan ligger till grund för det vidare urvalet. Vi önskade genom detta nå fram till en förklaringsmodell kring kvinnors upplevelser av vägen in i tungt missbruk.

5:4 Datainsamling

Efter ett möte med personal på dagligverksamheten skrevs ett informationsbrev (se bilaga 2) till möjliga respondenter och personalen höll en informationsträff där kvinnorna själva fick möjlighet att anmäla sitt intresse. Dagligverksamheten erbjöd lokal för intervjun, vilken var i nära anslutning till men ändå avskiljd från verksamheten. Avsikten med att lokalen skulle vara avskiljd från verksamheten var att respondenterna skulle känna att intervjuerna inte var en del av den dagliga verksamheten. Vad gäller de respondenter som vi kom i kontakt med utanför denna verksamhet ägde intervjuerna rum i deras egna hemmiljöer. Detta för att respondenterna skulle befinna sig i en miljö där de känner sig trygga och avslappnade, och därmed skapa möjlighet till en förtroendefull intervjusituation. Med respondenternas samtycke spelades varje enskild intervju in på dator och samtliga intervjuer ägde rum i två mellansvenska, medelstora, städer. Intervjuerna varade mellan en och två timmar.

Den intervjuform vi har använt oss av är djupintervjuer med öppna frågor, där vi utgått från en intervjuguide där vi inringat området via två teman, *uppväxt* och *tonår* (se bilaga 3). Dessa teman har dock inte styrt intervjuerna, utan använts som ett redskap för följdfrågor.

Inledningsvis har kvinnorna fått berätta fritt kring sin väg in i tungt narkotikamissbruk, och

därmed anser vi att relevansen i upplevelserna är utifrån kvinnornas egna villkor. Enligt Guvå och Hylander (2003) är valet av datakällor och därigenom också valet av insamlingsmetod är beroende av utgångspunkterna för det teoretiska urvalet.

Frågorna under en intervju utgår från en intervjuguide, vilken markerar de frågeområden som intervjun berör. Utifrån de tankar som väcks, via komparation och kodning, kan frågor ställas kring de antaganden som genererats. Inom grundad teori är mättnad ett väsentligt begrepp. Detta innebär att forskaren i förväg inte kan avgöra hur mycket material som skall insamlas. Till följd av detta fortskrider datainsamlingen till dess att forskaren bedömer att ytterligare data inte kan tillföra något avgörande. Genom att vår studie har varit tidsbegränsad har vi bortsett från datamättnad i den meningen att vi endast avgränsat vårt urval till åtta respondenter, vilket var förutbestämt vid inledningen av denna studie. Samtliga intervjuer var enskilda och individuella. Intervjuerna inleddes med att vi beskrev studiens syfte samt informerade kring de forskningsetiska principerna samt hur vi förhåller oss till dem. De fyra första intervjuerna, vilka ingick i det öppna urvalet, ägde rum vid tre separata tillfällen. Vi det första tillfället intervjuades två kvinnor, vid tillfälle två och tre intervjuades en kvinna per respektive tillfälle. Efter de inledande fyra intervjuerna transkriberades och analyserades materialet där tio kategoriförslag framträdde. Med dessa kategorier som utgångspunkt genomfördes ytterligare två intervjuer, vilka ingick i det strategiska urvalet, där ytterligare information framkom kring befintliga kategorier. Sju av kategorierna utkristalliserades och visades vara centrala för samtliga kvinnor, och ytterligare en kategori framträdde (se bilaga 4). Därefter följde det selektiva urvalet, där vi intervjuade ytterligare två kvinnor.

Vid samtliga intervjuer har vi båda deltagit, detta därför att vi anser att det är av stor vikt att vi båda har möjlighet att ställa följdfrågor och anteckna tankar och reflektioner under intervjun.

5.5 Analysmetod

Utifrån insamlad data söker forskaren indikatorer, vilka denne benämner. Indikatorer vilka liknar varandra ges samma kod, dessa koder samlas sedan i olika kategorier. Utifrån detta material preciseras frågeställningar och ett behov av specificerade data uppstår. Detta leder fram till det strategiska urvalet. Forskaren söker att finna mer variation av indikatorer och data eller djupare innebörd (Guvå & Hylander, 2003: 52-53).

I det inledande öppna urvalet intervjuades fyra kvinnor. Därefter transkriberades och analyserades intervjuerna. Genom att söka indikatorer i respektive intervju berättelse framkodades tio kategorier samt egenskaper för dessa. Utifrån dessa kategorier framträdde sju

kategorier, *Uppväxtförhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek*, *Ensamhet*, *Ångest/känslor* samt *Känsla av drog*, vilka framstod som viktiga för samtliga fyra kvinnor. Då vi sökte indikatorer i materialet lästes intervjutranskriberingarna och diskuterades upprepade gånger och framträdande citat markerades, vilka sedan benämndes och kategoriserades. För att inte gå miste om någon viktig del bearbetades intervjutranskriberingarna systematiskt och ställdes i konstant jämförelse med varandra. Därefter intervjuades ytterligare två kvinnor i det strategiska urvalet. Dessa intervjuer transkriberades och analyserades, varpå ytterligare en kategori tillkom, *Utagerande beteende*. Utifrån den fördjupade kunskapen som tillkom kring redan befintliga kategorier kunde sammanslagning ske av några av dessa såsom *Ångest* och *Känslor*, samt att kategorin *Utagerande beteende* fallit bort. Att denna kategori föll bort beror på att den inte var gemensam för samtliga åtta kvinnor. Utifrån de två avslutande intervjuerna i det selektiva urvalet sammanställdes en kärnkategori med fem tillhörande underkategorier, vilka är *Uppväxtförhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* och *Ensamhet*. Vi upplever, trots att vi endast hade möjlighet att intervjua åtta kvinnor, att vi uppnått en datamättnad. Detta genom att de fyra avslutande intervjuerna endast tillförde en ny kategori. Dessa intervjuer gav oss fördjupad information kring de kategorier som redan utkristalliserats och en kärnkategori framträdde, *Flykt från känslor*. Denna kärnkategori är central hos samtliga åtta respondenter och är tydligt sammanlänkad till underkategorierna via drogmissbruket (se bilaga 4).

5:6 Validitet och reliabilitet

Holme och Solvang menar att god validitet och hög reliabilitet uppnås genom att fortlöpande kritiskt granska och grundligt bearbeta insamlad data. En vetenskaplig undersökning som uppfyller båda dessa kriterier betraktas som korrekt (Holme & Solvang, 1997: 163).

Validitet avser såväl begreppsvaliditet som resultatvaliditet, vilka tillsammans kallas intern validitet. Begreppsvaliditet innebär att den operationella indikatorn överensstämmer med den teoretiska definitionen, vilken åsyftar det vi önskar undersöka. Den operationella indikatorn avser, i vår studie, intervjusituationen, inklusive frågor och begreppsdefinitioner. Vi anser att vi genom att dels intervjua kvinnor vilka själva anser sig ha haft ett tungt narkotikamissbruk och dels genom att använda en öppen intervjuform uppnått denna överensstämmelse.

Begreppsvaliditet omfattar även frånvaron av systematiska fel. Systematiska fel innebär att forskaren genom bristande definitioner, vid upprepade tillfällen undersöker ett fenomen utifrån felaktig grund. Vi anser att den öppna intervjuformen tillåtit kvinnorna som deltagit i studien själva framhålla det som de anser vara av vikt för fenomenet, och att vi därför inte påverkat resultatet. Vi har även genomfört intervjuerna tillsammans och läst varandras

transkriberingar för att motverka systematiska fel. Vi har dessutom spelat in samtliga intervjuer och har därmed kunnat lyssna på intervjumaterialet då vi läst transkriberingarna. Vi bedömer därigenom att vår studie har god validitet. Resultatvaliditet avser huruvida forskaren undersöker det denne hävdar sig undersöka. En generalisering av forskningsresultaten i förhållande till populationen kallas extern validitet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2006:61). Syftet med vår undersökning var inte att söka nå generaliserbarhet. Validitet åsyftar giltigheten i det som mäts, och avser därmed även den begreppsmässiga och teoretiska relevansen i undersökningen (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen, 2003: 108).

Reproducerbarhet innebär, enligt Hartman, att en teori appliceras på ett annat område än i vilket den genererats. En grundad teori kan inte appliceras på ytterligare områden, detta genom att den skall grundas i empirisk data. Detta innebär att en teori som genererats via grundad teori endast kan appliceras på dem som fenomenet berör. Genom att undersöka ytterligare områden skapas generaliserbarhet inom den grundade teorin (Hartman, 2001: 53-54).

Relevansen av en teori avser huruvida den beskriver det som den ämnar beskriva, den grundade teorin avser att beskriva det som är mest relevant för de individer som omfattas av teorin (Hartman, 2001: 54). Vi anser att vår studie har hög relevans genom att de deltagande kvinnorna själva i sina berättelser har fått avgöra vad som är relevant för fenomenet vi undersöker.

I en kvalitativ studie omfattar begreppet validitet samtliga delar i forskningsprocessen och är inte enbart relaterad till dess datainsamling, vilket kan yttra sig i hur forskaren förmår applicera och använda sin förförståelse under hela forskningsprocessen. Det är svårt att inom ramen för kvalitativ forskning precisera regler och förfaringsätt för att säkerställa validiteten. Det är av stor vikt att forskaren är noggrann i sin beskrivning av forskningsprocessen samtliga delar för att de som tar del av forskningsrapporten skall kunna bedöma dess tillförlitlighet (Patel & Davidsson, 2003:103–105). Tillförlitlighet avser reliabiliteten och åsyftar tillvägagångssättet med mätningen. Vilket exempelvis avser frågornas formulering och intervjuarens beteende (Djurfeldt et al, 2003; 108-109). Vi anser oss ha uppfyllt detta krav i denna undersökning genom att tydligt förklara grundad teori och hur vi har förhållit oss till denna forskningsprocess, samt även beskrivit vårt förfaringsätt.

5:7 Etiska överväganden

Då vi är medvetna om att en god etik är en elementär utgångspunkt för en lyckad forskning har vi under studiens gång utgått från de forskningsetiska principerna, vilka innehåller fyra elementära huvudkrav. Vilka utgörs av *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *nyttjandekravet* och *konfidentialitetskravet*. Vi skickade ut information kring dessa krav både till respondenterna och till personalen på den verksamhet vi besökte. För att säkerställa att respondenterna till fullo var införstådda kring innebörden av de forskningsetiska principerna, informerade vi dem även muntligt och förtydligade eventuella oklarheter.

Informationskravet, innebär att forskaren är skyldig att förklara för deltagarna om studiens syfte. Deltagarna informeras också om vilken uppgift deras medverkan har, samt att deltagandet är frivilligt och att de kan välja att avbryta sin medverkan. Vidare bör deltagarna informeras om var resultatet av studien kommer att offentliggöras. Vi informerade deltagarna om att syftet med vår studie är att studera kvinnors upplevelse av vägen in i tungt narkotikamissbruk och att vår uppsats kommer att publiceras via Mälardalens Högskola. Vidare kommer vi att utdela exemplar av den färdiga uppsatsen till samtliga medverkande. *Samtyckeskravet*, innebär att respondenterna innan studien påbörjas alltid skall lämna sitt samtycke och att respondenten har rätt att själv bestämma över sin medverkan. Efter att vi informerat deltagarna kring syftet med vår studie gav de sitt samtycke till att medverka. Vi informerade dem även om att de hade rätt att avbryta intervjun när de helst ville och att materialet då skulle raderas. *Nyttjandekravet*, innebär att det material som insamlats för forskningsändamål inte får användas eller utlånas i kommersiellt syfte, vilket innebär att personuppgifter som insamlats ämnade för studien endast får användas till det angivna syftet. Vi informerade deltagarna om att vi efter studiens avslutande kommer att radera de inspelade intervjuerna samt att transkriberingarna kommer att förstöras. Vilket innebär att intervjuerna endast kommer att användas till denna uppsats. *Konfidentialitetskravet*, innebär att personuppgifter skall hanteras med sekretess, vilket innebär att respondenten lovas fullständig konfidentialitet och att utomstående och obehöriga inte ska kunna avslöja respondentens identitet genom att ha tillträde till personuppgifterna. Vi informerade deltagarna om att inga personuppgifter kommer att röjas i den färdiga uppsatsen, samt att uppgifter som kan identifiera respondenterna kommer att uteslutas ur materialet. Vi informerade även om att intervjuerna och transkriberingen av dessa kommer att förvaras på ett sådant sätt att endast vi själva kommer att ha tillgång till dem (Vetenskapsrådet, 2002).

6. Resultat och analys

Utifrån vårt insamlade empiriska material har fem kategorier framträtt som väsentliga för samtliga respondenter. Dessa kategorier är; *Uppväxt förhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* samt *Ensamhet*. Samtliga av dessa kategorier har för respondenterna inneburit ett steg på vägen mot ett tungt narkotikamissbruk. *Ensamhet* är en kategori som vi funnit central för de kvinnor som medverkat i vår studie, trots det har vi inte kunnat finna tidigare forskning som påvisar ett samband mellan upplevelser av ensamhet och tungt narkotikamissbruk. Vår kärnkategori är det som respondenterna upplever vara vinsten av sitt narkotikamissbruk, det vill säga *Flykt från känslor*.

För att säkerställa respondenternas anonymitet har vi valt att använda fingerade namn. Dessa är *Ingela*, *Lisa*, *Jessika*, *Madeleine*, *Josefin*, *Anna*, *Pia* och *Sofie*. Respondenterna i vår undersökning är mellan 21 och 45 år. Samtliga respondenter var vid intervju tillfället alkohol- och narkotikafria och längden på deras drogfria period varierar från två månader till nio år. Vidare anser samtliga respondenter att deras tidigare missbruk har varit ett tungt narkotikamissbruk. Tre av kvinnorna har idag egna barn. Två av kvinnorna har ett arbete och de andra sex arbetstränar. Vidare lever samtliga kvinnor i ett eget boende.

6.1. Uppväxtförhållanden

Flertalet av kvinnorna i vår studie beskriver att de växt upp med våld och missbruk i familjen. Detta våld utövades av såväl fäder som mödrar, och riktades mot både barnen i familjen och föräldrarna emellan. Flertalet av kvinnornas båda föräldrar missbrukade alkohol och/eller narkotika. Kvinnorna beskriver även att de vuxit upp i splittrade familjer och några av dem har under uppväxten varit placerad i familjehem. Några av kvinnorna har även upplevt förlusten av någon närstående, exempelvis att en förälder gått bort

Jonsson (1969) menar att uppväxt, inklusive familjerelationer, sociala villkor och missbruk i hemmet, påverkar individens självbild. Flertalet av våra respondenter har vuxit upp med våld och /eller missbruk i hemmet. Detta våld har utövats av ena eller båda föräldrarna, och även syskon har varit utsatta. Därutöver har även våld mellan föräldrarna förekommit. Ingela säger ”... *men jag hade en svår uppväxt hade jag... med mina föräldrar, min pappa [kort paus] ja, alltså misshandlade mig och mina syskon och min mamma*”.

Jessika berättar att hennes uppväxt var problematiskt och att hennes föräldrar haft alkoholproblem under hennes uppväxt. Vidare berättar Jessika att det var många slagsmål under uppväxten och att hon tidigt blev familjehemsplacerad. Hon beskriver att det trassliga

familjelivet har gjort henne otrygg ”... *det här gjorde väl liksom att man blev redan då väldigt otrygg och störd och jaa...*”.

Vi relaterar detta till Hall (2000) som menar att kvinnor som utsatts för missförhållanden eller övergrepp i barndomen löper större risk att utveckla missbruksproblem. Hall relaterar i sin studie kvinnornas missbruk till övergrepp de utsatts för i barndomen. Kvinnorna i Halls studie hade utsatts för sexuell, fysisk eller psykisk misshandel under uppväxten vilket hade lett till att kvinnornas psykiska ohälsa ökat i form av exempelvis depression. Josefin beskriver att hon ofta var nedstämd och att hon inte ville vara hemma efter att pappan övergav dem. Josefin berättar att mamman blev våldsam i och med detta och Josefin tror att det kan bero på att mamma gav utlopp för sin ilska genom misshandeln. Hon berättar: ”... *man va ju van att få stryk, så den känslan va man ju bekant med... men jag va rädd varje dag, jag ville ju liksom inte va hemma*” Vår tolkning av Jessikas och Josefins berättelser är att uppväxten är förknippad med ångest och att de upplevde rädsla för övergrepp. Vi relaterar detta även till Johansson och Kempf-Leonards (2009) studie som menar att riskfaktorer för kvinnligt missbruk bland annat är; övergrepp i barndomen och psykisk ohälsa. Övergrepp i barndomen inkluderas av fysiska, psykiska, sexuella och emotionella övergrepp eller vanvård. Psykisk ohälsa omfattar alkohol- och narkotikabruk, aggression/irritation, depression/ängslighet somatiska symtom samt självmordsbenägenhet.

Jonsson menar genom teori om det sociala arvet att barn ”ärver” problematik såsom fattigdom, myndighetshat samt utanförskap. Detta innebär att föräldrars uppväxtvillkor återspeglas i de villkor som de sedan skapat för sina barn. Flera av respondenterna uttrycker att en eller båda föräldrarna hade missbruksproblem under deras uppväxt. Lisa, som växte upp med missbruk i familjen, säger:

Jag har beroende i familjen. Min mamma va alkoholist och min pappa, jag tycker att han är alkoholist, han ser väl inte problemet så för han sköter ju jobb och sånt där, men han dricker varje dag på kvällen

Vi tolkar detta uttalande som att pappans missbruk var dolt utanför familjen och att detta var något som de inte pratade om inom familjen.

Goldberg (2000) anser att drogkonsumtion och social bakgrund är förbundna med varandra. Han redovisar en amerikansk studie av narkomaner där resultatet påvisar att familjerelationerna hos deltagarna i hög grad var problematiska och att skilsmässa och brist på kärlek

var vanligt förekommande. Detta gällde även fattigdom och annan misär. Ingela säger ”... *det finns en tomhet, alltså det är nånting jag inte har fått å va de än är... kärlek eller mat så behöver det fyllas...*”. Vi relaterar detta även till Gerra et als (2007) studie som påvisar i sin studie att vanvård och motvilja från föräldrarna ökar risken för missbruk och psykisk ohälsa.

Vi relaterar detta till kvinnornas uppväxt- och hemmiljö. Detta genom att kvinnornas uppväxtförhållande har varit en orsak till att de inlett ett narkotikamissbruk. Becker (2006) förespråkar den simultana avvikelsemodellen, vilken hänvisar till att flera variabler som är samverkande, exempelvis brister i uppväxtmiljö, brister i hemmiljö och familjesituation. Detta medför att variablerna samverkar till avvikande och utanförskap, samt att inte en ensam variabel orsakar avvikelser. Flertalet av kvinnorna i vår studie uppger att de hade äldre pojkvänner i tonåren. Haynie (2003) menar att tidigt utvecklade flickor uppfattas och behandlas som om att de vore äldre. Detta såväl av föräldrar som av pojkvänner,

Pia berättar:

Jag hade ju en kille som va fyra år äldre än mej då... alla hans polare drack ju å då tänkte ja att ja också skulle prova å jag drog i mej en kvarting tror jag första gången jag drack och vart medvetlös skulle jag vilja säga... jag kommer inte ihåg nånting...

Pia exemplifierar ett prövande av alkohol som kan tänkas vara under påverkan av en äldre pojkvän. Detta stöds av Haynie som menar att tidigt utvecklade flickor ofta har äldre pojkvänner och äldre kamrater, vilket utsätter dem för större risker än sina jämnåriga Haynie visar på att dessa flickor oftare kommer i konflikt med sina föräldrar. Sofie berättar att hon ofta hamnade i konflikt med sin mamma och att de brukade bråka mycket, hon uttrycker detta såhär: ”...*jag och morsan... alltså vi bråkade verkligen jättemycket... vi liksom skrek och kalla varann för fula saker och så...*”

Becker (2006) förespråkar den simultana avvikelsemodellen, vilken hänvisar till att flera variabler som är samverkande, exempelvis brister i uppväxtmiljö, brister i hemmiljö och familjesituation. Detta medför att variablerna samverkar till avvikande och utanförskap, samt att inte en ensam variabel orsakar avvikelser. Vi relaterar detta till kvinnornas uppväxt- och hemmiljö. Detta genom att kvinnornas uppväxtförhållande har varit en orsak till att de inlett ett narkotikamissbruk.

6.2 Utanförskap

Ett flertal av kvinnorna uttrycker en känsla av utanförskap och av att vara annorlunda. Denna upplevelse grundades i olika orsaker. Jessika, som varit familjehemsplacerad vid ett flertal tillfällen, första gången redan som ettåring, uttrycker detta såhär: *”... att jag inte riktigt har känt att jag har tillhört på samma sätt som andra, man har känt sig utanför och så...”*.

Jessika menar att dessa familjehemsplaceringar även lett till att hon hade det jobbigt i skolan och svårt att få kontakt med kompisar *”... jag va väldigt tuff och hård och jag hade svårt för att liksom hänga med”*.

Jessikas berättelse om omhändertagande och familjehemsplaceringar tydliggör en känsla av utanförskap redan under den tidigaste barndomen. Vi relaterar detta till Jonssons (1969) teori om det sociala arvet där den grundläggande tanken är att individen präglas av den allra tidigaste uppväxtmiljön.

Vidare ger samtliga kvinnor i vår studie uttryck för det Goffman (1963) kallar andra typen av stigma. Denna typ av stigma avser karaktärsdrag hos individen, vilka sedan av omgivningen uppfattas som brister i den personliga karaktären. Enligt Goffman är dessa egenskaper sammanlänkade med händelser i individens förflutna, vilka exempelvis kan vara alkoholism eller självmordsförsök. För Lisa uttrycker detta sig i form av att hon av omgivningen uppfattats som annorlunda genom sitt självskadebeteende och att hon vid ett tillfälle försökt ta sitt liv genom att skära sig på armarna. Hon säger *”... jag brukar inte göra så... jag brukar skära här... [visar på ovansidan av armarna]... om jag vill dämpa smärtan”*.

Pia utsattes för sexuella övergrepp under uppväxten, vilket är något som har fått henne att känna sig annorlunda och utanför. Hon uttrycker detta såhär *”... jag har varit utsatt för övergrepp... sexuellt övergrepp och då hände det väl nånting att jag kände mej utanför, kände jag mig annorlunda, kände mig fel”*. Vi tolkar detta uttryck av utanförskapskänslor att hänga samman med det Goldberg (2005a) beskriver som negativ självbild, vilket är ett steg i den sekundära avvikelsen.

Anna har varit bosatt utomlands under ett flertal år och kände sig utanför genom att hon saknade stora delar av det svenska språket. Hon säger *”... kunde inte skriva, stava, läsa å så att jag blev ju liksom dummare när jag kom tillbaka å det var lite jobbigt...”*

Hon skolkade mycket under skoltiden och fick byta skola samt blev placerad i specialklass. Vi tolkar detta som att hon kände sig utanför i skolan. Detta beteende med skolk och bråk hade även Lisa som redan efter första klass fick byta skola på grund av sitt beteende och på

mellanstadiet placerades hon i en specialklass. Lisa berättar att hon ”... skulle börja på skolan XXX, men rektorn ville inte ha dit mej”. Vi tolkar att Annas och Lisas uttalanden avser känslor av utanförskap i skola. Goldberg (2000) menar att bland annat svårigheter att anpassa sig i skolan, skolk eller att ha blivit placerad i specialklass skapar grunder för missbruksproblem. Enligt Becker (2006) är avvikelser en reaktion på hur andra uppfattar de handlingar som individen utför och inte en egentlig egenskap hos den handling som utförs, vilket innebär att avvikelser är en konsekvens av att andra tillämpar regler och sanktioner mot individen.

Några av kvinnorna har i vuxen ålder fått diagnosen ADHD, vilket de känner har förklarat varför de kände och agerade som de gjorde under uppväxten. Melin och Näsholm (1998) menar att störningar som exempelvis ADHD och DAMP medför att individen får svårigheter att reglera sitt eget beteende samt att det innebär ett hinder i att förstå och empatiskt relatera till andra. Vi relaterar detta till Jessika som menar att en tidigare diagnos hade kunna förändra hennes skoltid ”... det har ju hängt med ända sen jag va liten... å nu har ju utredningen visat att jag har svåra problem med ADHD”. Enligt Melin och Näsholm (1998) bidrar centralstimulerande droger, såsom amfetamin, till en ökad koncentrationsförmåga och ett ökat lugn, detta medför att individer med exempelvis ADHD kan använda dessa preparat som självmedicinering. Vi relaterar detta även till Lisa som beskriver detta så här ”... ja... liksom knark och sånt där självmedicinering... amfetaminet det va nog självmedicineringen number one, där hittade jag min drog”. Vi tolkar att Jessikas och Lisas uttalanden kan kopplas även till Gerra et al (2007) studie som menar det finns ett samband mellan missbruk och psykisk ohälsa, såsom ADHD.

Genomgående hos kvinnorna i vår studie är även att ingen av dem har haft någon form av fritidssysselsättning, vilket också har skapat brist på social gemenskap utanför den egna kretsen av likasinnade ungdomar. Goldberg (2000) menar att fritid är en påverkansfaktor för initiering av narkotikamissbruk, med detta avser han att avsaknaden av fritidssysselsättning eller föreningsliv ökar risken för att inleda ett missbruk. Vi drar en parallell till det som kvinnorna i vår studie ger uttryck för då de beskriver att de umgicks med andra ungdomar med liknande bakgrund som sin egen och att de inte hade någon form av aktiviteter utan bara umgicks. Ingela säger: ”Alltså barn som mår dåligt söker sig till andra barn som mår dåligt” och fortsätter ”... dom vart ju också misshandlade hemma eller... ja... eller hade det svårt hemma å som drev ute länge å söp mycket å tjuvrökte”. Vi tolkar Ingelas uttalande att exemplifiera det Becker (2006) avser då han menar att missbruk är en avvikarprocess. Becker

menar att det avvikande beteendet sker gradvis och inleds med att hamna i ”dåligt sällskap”. Vi tolkar även Lisas uttalande exemplifierar detta. Lisa uttrycker ”*Vi va på gårn' ... vi bodde praktiskt taget där, vi kallade det för vårt andra hem... vi hängde å snackade skit... men vi gjorde inget speciellt*”.

6.3 Förlust

Gemensamt för flertalet av dessa kvinnor är också att de har förlorat någon närstående som avlidit, oftast en förälder som haft stor betydelse för dem. Förlusten innebär inte enbart en avliden anhörig utan avser även avsaknad av ena föräldern, oftast fadern, och i vissa fall även båda föräldrarna. Förlusten har påverkat deras narkotikaanvändning i negativ riktning, antingen genom att missbruket uppkommit i samband med förlusten eller att det ökade i omfattning och även övergått till tyngre droger.

Anna beskriver hur förlusten av hennes mamma påverkat henne ”... *det va när min mamma dog... jag tror att om hon hade levt då hade inte jag gått in i det här tunga missbruket*”. Anna menar att det var när hennes mamma gick bort som hennes missbruk eskalerade och hon började med ett dagligt bruk. Anna berättar att hon blev djupt deprimerad när hon förlorade sin mor och att hon hade svårt att gråta och visa känslor. Hon säger ”... *jag var så ledsen här inne, det gjorde bara så ont och sen när jag fick heroinet då vart jag bara...*”. Även Lisa miste sin mor i tonåren och menar att detta ledde till att missbruket ökade i omfattning. Lisa säger ”*Det var så [kort paus] jag visste inte vart jag skulle ta vägen så då började rejset, jag drack, jag tog tjack, jag tog allt som kom i min väg nästan bara för jag orkade inte känslorna...*”.

Men förlusten har olika innebörd för kvinnorna och Pia beskriver sin upplevelse ”... *jag har saknat min riktiga pappa, han har aldrig funnits där.*” Pia säger att trots att hon haft bra kontakt med sin styvpappa har saknaden efter sin biologiska pappa ändå funnits där, hon menar ”... *men han är ju ändå inte min pappa*”. Vi tolkar att Pias saknad efter sin biologiska pappa är ett uttryck för förlust.

Madeleines pappa avled när hon var i tonåren och hon beskriver förlusten som enorm, då de stod varandra mycket nära. Hon beskriver att det var förlusten av pappa som utlöste ett dagligt bruk av narkotika ”... *det var efter han dog som jag... som det blev att jag tog nått varje dag... ja, det va då jag börja knarka egentligen...*”. För Sofie innebar upplösandet av ett förhållande mellan henne och pojkvännen en stor förlust, vilket vi tolkar föranledde att hon

inledde sin missbrukskarriär och Sofie säger: *"Varför jag började det va ju för att ja va ju så himla lessen då när det tog slut så att jag ville bara koppla bort det på nått vänster"*

6.4 Svek

Flertalet av kvinnorna uttrycker en känsla av svek. Denna känsla har för kvinnorna olika orsaker. Lisa uttrycker känslor av svek inför sin biologiska pappa, att han inte var närvarande i hennes liv. Även Sofie uttrycker en känsla av svek inför sin biologiska pappa och säger: *...Mmm, han är alkoholist, jag träffade han kanske... nu har jag träffat han lite mer på senare dar men innan så hade jag kanske träffat han fem gånger i mitt liv...".* För Josefin innebar sveket att pappan övergav dem *"... det var väldigt tufft när pappa flytta från oss... min mamma och han dom bråkade varje dag, skrek och kasta saker*

Även Pia känner att hennes pappa ofta svek henne. Han bröt löften och missade avtalade tider:

... jag kunde sitta å vänta på pappa, han skulle komma vid nie och så kunde en kompis ringa vid nie å fråga om vi ska leka å ja bah nä min pappa kommer... när klockan var halv tolv hade han fortfarande inte kommit då kunde han ringa å säga 'jag håller på att mecka bilen här... de kom lite emellan' så hela tiden va det så där, det fanns viktigare saker än mej

En del av kvinnorna uttrycker att deras mödrar misstrott dem då de berättat om övergrepp. Vilket även Hall (2000) visar i sin studie av missbrukande kvinnor, där ett flertal av kvinnorna under tonåren upplevt en känsla av att vara oskyddade och misstrodda och att detta sedan varit ett steg på vägen in i missbruk.. Detta är något Ingela ger uttryck för då hon berättar *"Jag kommer ihåg det där möte med mamma för hon nekade ju... hon sa alltid 'pappa älskar dig' fast hon liksom visste...".* Vi tolkar att detta innebar ett stort svek för Ingela.

Social trygghet medför struktur och minskad press för individen, enligt Melin och Näsholm (1998), och de menar att inre trygget är av stor vikt för den personliga mognaden. Detta är något som flertalet av våra respondenter uppger att de har saknat och att såväl fosterhemsplaceringar som våld i hemmet medfört att de inte upplevt någon direkt trygghet eller struktur. Vidare menar Melin och Näsholm många individer med missbruk har en omogen personlighet, vilket karaktäriseras av att individen har en diffus identitetskänsla och saknar en tydlig gräns mellan andra och det egna jaget. En omogen personlighet har även en kluven självbild och känner ofta bristande tillit till andra, vilket medför att denne förväntar sig att bli

övergiven eller sviken. Ingela exemplifierar detta och säger *”Jag har blivit alltså socialt skygg, fått dåligt självförtroende, dålig självkänsla efter all som hänt...”*.

Vi relaterar även detta till Goldberg (2005a) som diskuterar den negativa självbilden. Han menar att den negativa självbilden påverkar individens beteende och relaterar detta till den sekundära avvikelserna där individen medvetet bryter mot samhällets regler och normer. Pia beskriver att lärare och andra elever i skolan uppfattade henne som stökig och bråkig, vilket ledde till att hon hade ett utagerande beteende. Pia säger *”... jag kunde va i skolan, sitta på lektionen och störa å va allmänt dryg tills jag vart utkastad och då tänkte jag – där ser ni jag får inte va med, det är ingen idé att jag kommer till skolan”*. Vi tolkar Pias uttalande att medvetet sökte få bekräftelse i sin negativa självbild.

Detta relaterar vi även till Goldbergs (2005a) teori som menar problematiska konsumenters narkotikabruk orsakats av stämplingsreaktioner från omgivningen och han anser att problematiska konsumenter redan före användningen av narkotika har en starkt negativ självbild.

Enligt Melin och Näsholm (1998) uppkommer risker för de barn som lever med vuxna som utsätter dem för psykisk press. Dessa barn blir bestulna på sin barndom genom att de i tidig ålder tar ansvar för sina egna föräldrar. Då dessa barn ofta utsätts för upprepade besvikelser genom brutna löften, tvingas de leva i otrygghet och ovisshet. Detta medför en tillvaro som är svår att förutse. Madeleine upplever att hon fick ta större ansvar för familjen när hennes pappa gick bort. Hon tror att det tvingade henne att växa upp fortare och att hon därför aldrig fick vara en vanlig tonåring.

Josefin uttrycker att hon har haft svårt att lita på andra och är rädd att bli övergiven, Josefin tror att detta har samband med att pappan lämnade familjen. Hon säger: *”En pappa ska ju liksom bara finnas där... liksom... men han gör inte det...”*. Vi tolkar att Josefin känt sig sviken av pappan.

6.5 Ensamhet

Samtliga kvinnor som har medverkat i vår undersökning uppger att de har upplevt känslan av ensamhet. Denna har yttrat sig på olika sätt för kvinnorna och de beskriver olika typer av ensamhet. För Jessica blev ensamheten påtaglig genom de många familjehemsplaceringarna, där hon revs upp från föräldrar och syskon. Hon uttrycker att hon kände sig som en börda för fosterföräldrarna och kände att hon for illa av bristen på trygghet. Hon säger *”... jag kände*

aldrig den där värmen och kärleken från någon utan jag kände mej helt ensam". För Ingela var ensamheten en känsla av att inte tillhöra gemenskapen, trots att hon befann sig bland vänner.

Ingela som haft en stor umgängeskrets men saknat nära vänner säger:

"... jag har alltid känt mej ensam... fast jag har haft mycket vänner så har jag märkt att dom kanske har det roligare utan mej eller skrattar mer när jag lämnar rummet, såna där saker..." Vi tolkar att Ingela ger uttryck för sin ensamhet genom detta.

Lisa berättar att släkten blev allt mer avståndstagande under uppväxten, framförallt när mammans missbruk ökade i omfattning. Lisa beskriver en annan typ av ensamhet:

... alltså, min moster och mina kusiner finns väl så, men vi har inte haft så jättebra kontakt, verkligen inte i slutet eller när mamma började dricka igen så blev det så att... för det var ingen som orkade med det...

Madeleine förlorade sin pappa i tonåren och uttrycker att saknaden efter honom skapade en känsla av tomhet. För Madeleine var ensamheten en ständigt närvarande känsla. Hon uttrycker det så här:

... jag kände mig helt ensam... helt övergiven liksom... det fick mej liksom att knarka mer... ingen brydde sej ju ändå...

Den ensamhet som Pia beskriver utgjordes av att såväl vänner som familj tog avstånd från henne under tonåren:

Jag hade ju valt den omgivning där det bara va missbruk, så liksom till och med dom som jag började missbruka med dom tog avstånd från mej när dom tyckte att jag knarka för mycke och att jag skulle skärpa till mig, så då bytte jag grupp igen till dom som tog mer å till slut umgicks jag med dom där som va tretti år äldre än mej som hade tungt, tungt missbruk

Vi tolkar att Pia ger uttryck för ensamhet genom det avståndstagande hon upplevde från omgivningen.

6.6 Flykt från känslor

Kärnkategorin i denna studie är *Flykt från känslor*. Vårt resultat visar att det som kvinnorna sökte uppnå med sitt tunga narkotikamissbruk, det vill säga vinsten av missbruket, var att undkomma sina känslor och flera av kvinnorna uttrycker att drogerna var en slags flykt.

Kvinnorna i Halls (2000) studie angav ett antal orsaker till varför de började missbruka eller gråta samt för att undvika våldsamt beteende. Andra skäl som var vanligt förekommande var för att finna lugn, för att fly från problem samt för att överkomma depressioner. Hall anser att dessa orsaker är direkta konsekvenser av kvinnornas upplevelser från barndomen.

Jessika menar att hon saknade en känsla av trygghet och att drogerna gav en känsla av att "hitta hem". Hon uttrycker detta så här *"När jag kom i kontakt med amfetamin så va det precis som om jag hittade hem... alltså de va... det kändes som hela världen öppnade sej för mej, och sen på den vägen är det..."*.

Anna säger:

Jag har aldrig varit den som gråter å visar mej svag, jag har alltid varit ganska stark men det va så här skönt när jag prova det... så då behövde jag inte... alltså det var så skönt för jag kände ingen smärta ingen ångest, ja behövde inte hålla mej från tårar, jag behövde bara va

Ingela uttrycker en känsla av flykt och att komma bort genom drogerna:

Alltså jag vet inte om det är det där destruktiva beteendet just att, nå alltså man vet inte om det man mår dåligt och vill på alla sätt försöka komma bort, man strävar väl efter det utan att egentligen vet om det själv

För Sofie handlade drogerna om att hon vill fly från de känslor som uppkom då hon blev lämnad av pojkvännen. Sofie blev mycket ledsen när hon övergavs och mäktade inte med dessa känslor.

Lisa uttrycker att drogerna även för henne var en flykt och säger *"... jag tror att det är en flykt för mig, jag tar till mej grejerna för verklighetsflykten och jag tror nog att det är det som har fått mig att dricka och sen allt drogande..."*.

Madeleine som förlorade sin pappa i tonåren berättar att hon aldrig fick möjlighet att bearbeta sorgen eftersom hon var tvungen att ta ett större ansvar i familjen. Hon säger att den psykiska pressen och sorgen var tung.

Madeleine berättar:

... det var bara ångest, ångest, ångest och då nån gång... jag vet inte om jag tänkte så då, men jag tror att jag tänkte så... [paus]... men jag tror inte att jag tänkte så medvetet utan det var det här omedvetna som lockade mig att fly...

Resultatet av Johansson och Kempf-Leonards (2009) studie visar att de riskfaktorer som hänger samman med utveckling av kriminellt beteende även kan kopplas till psykisk ohälsa och till missbruk. Vidare visar de att påverkansfaktorer under uppväxten såsom sexuella övergrepp, misshandel och missbruk i familjen leder till högre risk för psykisk ohälsa och missbruk. Även Goldberg (2000) och Melin och Näsholm (1998) hänför problematiska familjerelationer som risker för missbruk.

Josefin uppger att drogerna var en flykt från misshandeln hemma och hon säger:

Alltså drogerna är en flykt för alla... tror jag... som missbrukar... för mig var det så... jag har nog sökt en väg att fly till... att fly bort liksom, medan man egentligen tror att man bara har kul

Pia som utsatts för sexuella övergrepp säger:

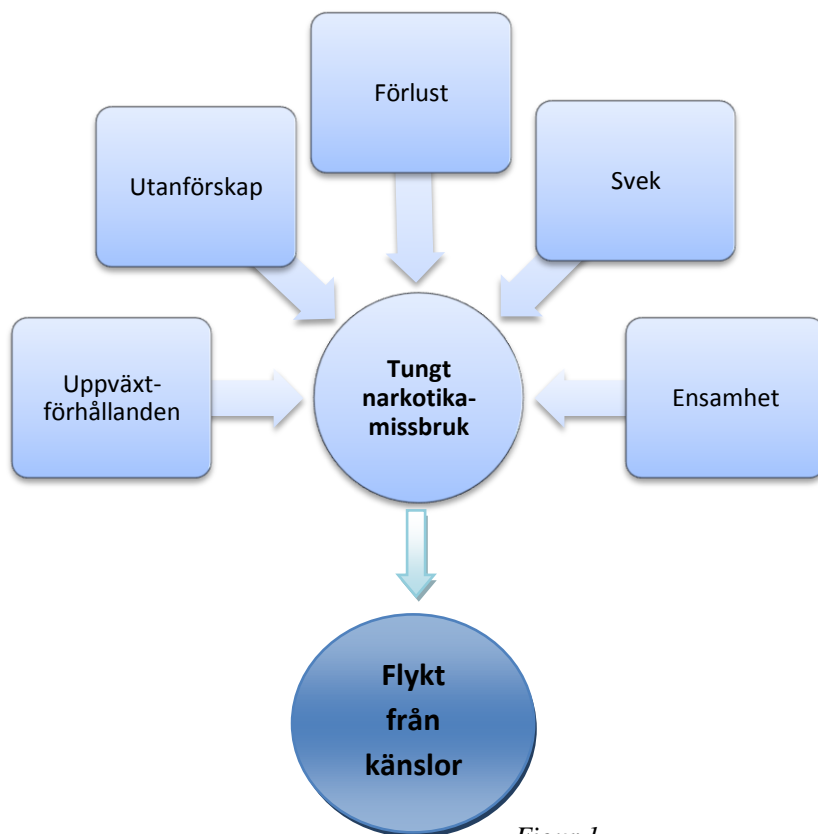
... jag hittade alkoholen å då va det som en lättnad, å jag hade aldrig upplevt det på nått vis och äntligen hitta ett sätt jag kunde va nån annan en mej själv, slapp känna det jag kände och kunde leva ut och behövde inte va rädd på nått vis...

Kvinnorna i vår studie uttryckte på olika sätt att drogerna var ett sätt att undkomma och att fly från känslor av ensamhet, förlust eller svek, men även från utanförskap och problematiska familjerelationer. Utifrån kvinnornas berättelser tolkar vi att vinsten av drogbruket var att slippa känna. Drogerna var en flykt från verkligheten, att drogerna erbjöd en tillvaro där kvinnorna upplevde att de kunde finnas till utan att behöva leva upp till andras förväntningar.

De fem kategorierna, *Uppväxt förhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* samt *Ensamhet*, beskriver olika delar av vad samtliga åtta kvinnor upplevde var det som ledde fram till att deras tunga narkotikamissbruk initierades. De åtta kvinnorna berättar om inbördes olika händelser som för samtliga ledde framåt på vägen in i missbruket. Trots att det var olika händelser som kvinnorna upplevde, utlöste de samma typ av känslor hos dem. Samtliga kvinnor upplevde att dessa känslor var övermäktiga, och omöjliga att hantera, och att detta skapade ett behov av fly undan dessa känslor. En vilja av att inte behöva känna. Detta initierade deras tunga narkotikamissbruk. Denna vilja att fly från känslor orsakades för samtliga kvinnor av de känslor som uppstått och erfarits via de fem kategorierna, *Uppväxt förhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* samt *Ensamhet*. Detta innebär dock inte att det varit samtliga fem kategorierna som varit den utlösande faktorn för samtliga kvinnor. Vi tolkar att den utlösande faktorn för Jessica var känslor av utanförskap, att inte höra hemma någonstans

och att dessa känslor ledde till att Jessica sökte sig till missbruket för att finna gemenskap. För Pia, tolkar vi, var det de sexuella övergreppen under barndomen som skapade känslor av svek, ensamhet och utanförskap, vilka ledde fram till hennes missbruk. För Lisa, Anna och Madeleine tolkar vi att förlusten av någon nära anhörig var det som utlöste missbruket. För Sofie tolkar vi den utlösande faktorn att vara förlusten av hennes pojkvän, vilket hon tog mycket hårt. För Ingela och Josefin kan vi inte urskilja en utlösande faktor, utan tolkar att det är de sammantagna känslorna som uppstått utifrån de fem kategorierna som utlöst missbruket.

För att tydliggöra hur de fem kategorierna är sammanlänkade med behovet av att fly undan känslor via tungt narkotikamissbruk har vi konstruerat en egen schematisk bild av vår förklaringsmodell, denna visas nedan.

Figur 1

Vår kärnkategori *Flykt från känslor* är vinsten med tungt narkotikamissbruk, vilket innebär att missbruket möjliggör för dessa kvinnor att undkomma de känslor som uppstår till följd av *Uppväxtförhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* och *Ensamhet*.

7. Diskussion

Syftet med vår uppsats var att förstå och beskriva hur kvinnor hamnar i tungt narkotikamissbruk och beroende utifrån aspekterna uppväxt och tonår. För att uppnå detta fick kvinnorna fritt berätta om sin uppväxt och sina tonår, och hur de har upplevt betydelsen av familj, skola, vänner och fritid.

I följande diskussion kommer vi att diskutera huruvida syftet har uppfyllts samt om våra kategorier och kärnkategori har bidragit till att förklara dessa kvinnors upplevelser av vägen in i ett tungt narkotikamissbruk. Vidare kommer vi att diskutera vårt resultat i relation till tidigare forskning och till de teorier som vi anser vara relevanta för vår studie.

Stora delar av den tidigare forskningen visar på att barnets uppväxtvillkor är av stor vikt för dess framtida mående. Flertalet av studierna som vi redovisat pekar på att relationen mellan föräldrarna och relationen mellan föräldrar och barn är en riskfaktor för utvecklandet av missbruk/beroende och psykisk ohälsa. Goldberg (2000) stödjer sig på bland annat en studie av Chein när han påvisar att narkotikamissbrukare i många fall växer upp i splittrade familjer och föräldrarnas relationer präglats av brist på kärlek och värme. Flertalet av kvinnorna i vår studie uppger att de växt upp med skilsmässa och separationer och de ger uttryck för bristande trygghet och kärlek under uppväxten. Melin och Näsholm (1998) och Haynie (2003) menar att barn som växer upp med vuxna som utsätter dem för psykisk press riskerar att gå miste om sin barndom, genom att de tvingas ta ansvar för sina egna föräldrar. Vidare menar de att dessa barn tvingas leva i otrygghet och ovisshet genom föräldrarnas brutna löften. Melin och Näsholm (1998) menar även att struktur och social trygghet medför minskad press för individen. Vidare menar de att individer som utsatts för psykisk press utvecklar en benägenhet till misstro och bristande tillit. Några av respondenterna i vår studie uppgav att de dels fick ta större ansvar i hemmet och att de dels blev svikna av sina fäder. Sveket utgjordes både av fäder som efter separation eller skilsmässa endast hade sporadisk kontakt med sina barn eller att kontakten helt upphörde. Vidare upplevde ett flertal av kvinnorna att deras fäder inte tog sitt ansvar och inte gav dem den uppmärksamhet de var i behov utav. För en del av kvinnorna var fäderna aldrig närvarande och den kontakt som finns mellan dem har upprättats i vuxen ålder. Vi menar att detta hänger samman med vad Jonsson (1969, 1973) kallar det sociala arvet. Det sociala arvet grundas i att föräldrarnas uppväxtvillkor återspeglas i de villkor som de sedan själva skapar för sina barn. Vidare menar Jonsson att en individ som växer upp i en miljö med missbruk och utanförskap senare i livet kommer att uppfatta sig själv som sämre. Genomgående hos respondenterna i vår studie var att de upplevt känslor av utanförskap, av att

vara annorlunda. För några av kvinnorna uttrycker detta sig främst i skolan där de ständigt fick byta skola eller placerades i specialklass. Andra respondenter uttrycker en känsla av utanförskap även genom att de inte ingick i en social gemenskap utanför den egna kretsen. Detta är även något som Goldberg (2000) påvisar och anger att exempelvis att ha anpassningsproblem i skolan, skolk, placering i specialklass samt avsaknad av fritids-sysselsättning är riskfaktorer för missbruk. Vi anser även att detta kan hänföras till Jonsson (1969, 1973) som menar att individen därigenom inte enbart blir utestängd från samhälleliga gemenskapen utan att denne aldrig blir insläppt.

Vad gäller uppväxtvillkor och utanförskap är detta även något som vi associerar med det som Becker och Goldberg benämner som stämpling. Becker (2006) menar att avvikelser är en konsekvens av att en individ bryter mot de regler och normer som det övriga samhället har skapat, och att detta medför att individen stämplas och blir utanförstående. Vidare menar Becker att drogmissbrukaren följer, vad han kallar, den sekventionella avvikelsemodellen. Denna innebär att individen stegvis utvecklar en missbrukarprofil och att denna inleds med att individen söker sig till ”dåligt sällskap”. Detta är ett mönster som vi kan se hos våra respondenter, då samtliga uppger att de sökt sig till ungdomar som också hade en problematisk bakgrund. Goldberg (2005a) benämner det inledande förloppet till stämplingsteorin som primär avvikelse. Den primära stämplingen uppkommer genom att barnet lär sig av reaktioner från föräldrarna vad som är rätt/acceptabelt och fel/oacceptabelt, då dessa beteenden inte motsvarar den samhälleliga normen uppstår avvikelser. Vi menar att detta direkt kan kopplas till respondenternas uppväxt och familjeförhållanden. Detta genom att kvinnorna vuxit upp i familjer med missbruk och våld i hemmet och att detta har skapat värderingar och beteenden som ligger utanför normen. Den sekundära avvikelser är enligt Goldberg (2005a) då individen medvetet bryter mot samhällets värderingar och regler. Vi menar kvinnorna själva valde ett beteende i skolan som var oacceptabelt, exempelvis skolk och bråk, och att de medvetet ”straffade ut sig”. Goffman (1963) menar att individer som är bärare av stigma, det vill säga som stämplats av samhället, lever under liknade förhållanden och liknade situationer och han menar även stigmatiserade individer reagerar på dessa situationer på ett likartat sätt. Vi relaterar detta till att kvinnorna i vår studie vuxit upp under likartade förhållanden, med missbruk och våld i hemmet, och att samtliga respondenter har haft en problematisk skoltid utan nära vänner. Vidare har samtliga kvinnor reagerat med att inleda ett missbruk till följd av sin problematiska uppväxt.

Hall (2000) och Lagan och Pelissier (2001) visar på att kvinnor som utsatts för övergrepp eller andra missförhållanden under barndomen i högre grad riskerar att utveckla ett missbruk. Detta är något som även Gerra et al (2007) påvisar i sin studie av manliga kokainmissbrukare. Vi menar att detta är centralt för kvinnorna i vår studie då samtliga uppger att de varit utsatta för någon form av övergrepp och att detta har lett till känslor av såväl utanförskap och svek som ångest och rädsla. Detta har i vår uppfattning varit en väsentlig orsak till att kvinnorna har inlett ett tungt narkotikamissbruk.

Studier kring kvinnliga narkomaners behov och psykiska hälsa visar att kvinnor i behandling har andra orsaker än män till sitt missbruk. Lagan och Pelissier (2001) anger att kvinnors missbruk orsakas av att de söker lindra fysisk eller emotionell smärta. Detta är även något som respondenterna i vår studie kan relatera till. Utifrån kvinnornas berättelser anser vi att detta är av central betydelse. Detta genom att kvinnorna uppger att de sökte en väg att undkomma dessa typer av känslor genom sitt missbruk. Vi relaterar detta till att flertalet kvinnor i studien uppger att de kände ångest eller sorg i samband med svek eller förlust av någon närstående, och att dessa känslor är kärnan till deras väg in i missbruket. Vi anser även att Goldbergs(2000) och Melin och Näsholms (1998) studier kan kopplas till detta genom att de visar på att kvinnor som inleder ett missbruk i många fall under uppväxten haft nervösa besvär, men även depression och ångesttillstånd. Vidare påvisas att ADHD och DAMP är vanligt förekommande bland dessa kvinnor. Vi menar även att detta kan relateras till det som Melin och Näsholm (1998) beskriver som en omogen personlighet. Detta i det avseendet att individer med omogen personlighet ofta är jagsvaga med dålig självkänsla och har en kluven självbild. Flera av kvinnorna uttrycker att de saknade nära vänner och att de ofta bytte sällskap. Vi anser att detta dels påverkats av att de ofta bytt skola eller placerats i specialklass och dels att vuxit upp under problematiska förhållanden. Detta anser vi har bidragit till att kvinnornas utvecklar en svag självbild och låg självkänsla, och att detta visat sig i form av svårigheter att hantera nära relationer.

Syftet med vår uppsats var att öka förståelsen för och förklaringen till kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk och beroende. Vi menar att de kategorier som framkommit i vårt empiriska material, *Uppväxt förhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* samt *Ensamhet*, är orsaker som ligger till grund för våra respondenters väg in i tungt narkotikamissbruk. I vår uppfattning är dessa kategorier centrala i våra respondenters berättelser, detta då flertalet av respondenterna uppger att de haft en problematisk uppväxt och att samtliga kvinnor beskriver att de har upplevt en känsla av utanförskap. Dessa känslor av utanförskap har yttrat sig i såväl

kamratkrets som skola, men även i mer generell benämning som känslan av att vara annorlunda och inte passa in. Flertalet av kvinnorna i vår studie uppger även att de har upplevt en stor förlust av någon närstående. Och att detta haft en central påverkan i deras liv. Därtill uppger samtliga kvinnor i vår studie att de även upplevt en känsla av svek som även lett till känslor av ensamhet och utanförskap. Kvinnorna ger även uttryck för att de upplevt känslor av ensamhet under uppväxten, och vi menar att trots att ensamhet skapar känslor av utanförskap och att inte tillhöra en gemenskap är detta ändå en avgränsad kategori. Vi är medvetna om att kategorin *Ensamhet* skulle kunna sammanföras med samtliga av de andra kategorierna, men vi tolkar att dessa känslor av ensamhet är av betydelse för samtliga kvinnorna och anser därmed att detta bör utgöra en egen kategori. Dessa känslor av ensamhet har för kvinnorna olika grund, men typen av känsla är genomgående hos dem. Trots att vi inte funnit stöd för denna kategori i tidigare forskning har det framkommit i vår studie att denna är av stor vikt för respondenterna.

De sammantagna känslorna som uppstått i samband med händelser under barndom och tonår har föranlett att samtliga kvinnor i vår studie har inlett ett tungt narkotikamissbruk. Vi har tolkat att missbruket ger utlopp för en flykt undan känslor, vilket även samtliga respondenter i vår studie ger uttryck för. Vår slutsats är att kvinnorna i vår studie använt sitt narkotikamissbruk som en väg att fly undan sina känslor och att dessa känslor orsakats av händelser som ryms inom våra kategorier *Uppväxt förhållanden*, *Utanförskap*, *Förlust*, *Svek* samt *Ensamhet*.

Vad gäller brister i vår undersökning är vi medvetna om att vi kan ha tolkat respondenternas uttalanden felaktigt, men vi har försökt motverka detta genom att i varje enskild intervju söka flera liknade indikatorer i respondentens svar som påvisar samma sak. Vi har även försökt vara så öppna som möjligt inför respondenternas berättelser och sökt efter indikatorer som inte bara påvisar något nytt, utan även efter indikatorer som motbevisar dem vi redan funnit. Vi är även medvetna om att vi på grund av tidsbrist kan ha förbisett viktiga aspekter i respondenternas berättelser, men även detta har vi försökt motverka genom att vi systematiskt och tillsammans läst igenom transkriberingarna vid upprepade tillfällen. Vi har även läst varandras transkriberingar för att motverka feltolkningar av vad respondenterna sagt, men även för att bekräfta det som sagts. Vi anser dock inte att tidsbristen har påverkat resultatet på ett avgörande sätt. Men vi anser trots detta att vår studie kan bidra till att öka förståelsen för kvinnors väg in i ett tungt narkotikamissbruk och beroende.

Utifrån resultatet av vår studie och de slutsatser vi kommit fram till anser vi att relationen mellan föräldrar och barn är av stor vikt för barnets utveckling, och att en relation som baseras på bristande tillit och omsorg leder till att barnet utvecklar en låg självkänsla och en negativ självbild. Vidare anser vi, utifrån vår studie, att individer som växer upp under sociala missförhållanden med våld och missbruk i hemmet, redan som nyfödda stämplas till en tillvaro i utanförskap och dessa barn inte bara är utanförstående utan även, som Jonsson (1973) uttrycker det, aldrig blir insläppta. Vår uppfattning är även att en meningsfull sysselsättning på fritiden, vilket samtliga kvinnor i vår studie saknat, är av stor vikt för individens personliga utveckling och mognad. Med detta menar vi att alla individer behöver integreras i en positiv miljö och umgås med andra individer som ger dem positiv uppskattning. Detta skulle bidra till att göra dem till en del av gemenskapen och på så vis stärka deras jagkänsla och motverka att individen får en negativ självbild. Vilket vi anser skulle kunna bidra till att motverka den negativa spiral av känslor som leder till missbruk och psykisk ohälsa. Vi anser att det preventiva arbetet i skolan, men också i samhället i stort, borde riktas mot ungdomar som växer upp i en problematisk miljö och därmed har sämre förutsättningar i livet. Utifrån de debatter som vi tagit del av i pressen, kommer anslagen till vård och stöd av missbrukare att minska. I vår mening kommer detta att bidra till, tillsammans med övriga besparingar inom skola och socialtjänst, att allt fler ungdomar kommer att inleda sin väg in i tungt narkotikamissbruk.

För fortsatt forskning anser vi att det skulle vara intressant att undersöka vägen in i tungt narkotikamissbruk ur genusperspektiv, men även att undersöka huruvida etnicitet påverkar kvinnors väg in i tungt narkotikamissbruk vore intressant.

8. Referenser

Litteraturkällor

- Agerberg, M, 2004, *Kidnappad hjärna*, Studentlitteratur, Lund
- Andersson, B, 1991, *Att förstå drogmissbruk*, Arkiv förlag, Lund
- Becker, H S, 2006, *Utanför*, Arkiv förlag, Lund
- Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L, 2006, *Metodpraktikan*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm
- Becker, H S, 1991, *Outsiders*, The free press, New York
- Djurfeldt, G, Larsson, R & Stjärnhagen, O, 2003, *Statistisk verktygslåda*, Studentlitteratur, Lund
- Glaser, B G, 1978, *Theoretical sensitivity*, The Sociology Press, Mill Valley
- Glaser, B G & Strauss, A L, 1967, *The Discovery of Grounded Theory*, Aldine de Gruyter, New York
- Goffman, E, 1963, *Stigma*, Prentice-Hall, Inc, New Jersey
- Goldberg, T, 2000, *Narkotikan avmystifierad*, Academic Publishing of Sweden, Solna
- Goldberg, T, 2005a, *Samhället i Narkotikan*, Academic Publishing of Sweden, Solna
- Goldberg, T, 2005b, *Samhällsproblem*, Studentlitteratur, Lund
- Guvå G & Hylander I, 2003, *Grundad teori*, Liber AB, Stockholm
- Hartman J, 2001, *Grundad teori*, Studentlitteratur, Lund
- Heilig M, 2004, *Beroendetillstånd*, Studentlitteratur, Lund
- Holme I M, & Krohn Solvang B, 1997, *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund
- Johansson K, Wirbing P, 2005, *Riskbruk och Missbruk*, Natur och Kultur, Stockholm
- Jonsson G, 1969, *Det sociala arvet*, Tidens förlag Folksam, Falköping
- Jonsson G, 1973, *Att bryta det sociala arvet*, Tidens förlag Folksam, Falköping

Melin A-M & Näsholm C, 1998, *Behandlingsplanering vid missbruk*, Studentlitteratur, Lund

Patel, & Davidsson B, 2003, *Forskningsmetodikens grunder*, Studentlitteratur, Lund

Trulsson, K, 2003, *Konturer av ett kvinnligt fält*, Socialhögskolan, Lund

Artiklar

Gerra, G, Leonardi, C, Cortese, E, Zaimovic, A, Dell'Agello, G, Manfredini, M, Somani, L, Petracca, F, Caretti, V, Raggi, M A & Donnini, C (2007) *Childhood neglect and parental care perception in cocaine addicts: relation with psychiatric symptoms and biological correlates*. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, Vol. 33 (2009) 601-610

Hall, J M. (2000) *Core Issues for Female Child Abuse Survivors in Recovery From Substance Misuse*, *Quality Health Research*, Vol. 10 No. 5:612-631

Haynie, D L, (2003) *Contexts of Risk? Explaining the Link between Girls' Pubertal Development and Their Delinquency Involvement*, *Social Forces*, Vol. 82 No. 1:355-397

Johansson, P & Kempf-Leonard, K (2009) *A Gender-Specific Pathway to Serious, Violent, and Chronic Offending?*, *Crime & Delinquency*, Vol. 55 No 2:216-240

Lagan, N P, & Pelissier, B M.M, (2001) *Gender differences among prisoners in drug treatment*, *Journal of Substance Abuse*, Vol. 13: 291- 301

Simpson, M & McNulty, J, (2007) *Different needs: Women's drug use and treatment in the UK*, *International Journal of Drug Policy*, Vol 19, 2008, s. 169 – 175

Welle, D, Falkin, G P & Jainchill, N, (2007), *Current Approaches to drug Treatment for women Offenders*, *Journal of Substance Abuse Treatment*. Vol 15, 1998, s. 151 – 163

Övriga källor

Asmundsson K, Östran, *Kamp mot schabloner*, 2008-12-05

http://www.ostran.se/nyheter/kalmar/kamp_mot_schabloner (Hämtad: 7 april 2009)

CAN 2008: <http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/CAN-rapportserie-107-drogutvecklingen-i-sverige-2007-sammanfattning.pdf>

Claesson U, Folket, *Våga se sanningen om missbruket*, 2009-04-17

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, (2002),
Vetenskapsrådet

Gunnarsson M, Eskilstuna Kuriren, *Missbruksvården förlorar miljoner*, 2009-04-23

<http://ekuriren.se/nyheter/eskilstuna/1.93092> (Hämtad: 7 maj 2009)

Socialstyrelsen 2004: <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/094AC9A7-204E-4B1E-A2CC-8588CF55CD56/2517/20041036.pdf>

SOU 2006:57 missbrukets utveckling - vårdens utveckling En bättre tillsyn av

missbrukarvården: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/64/77/1daac729.pdf>

SVT : <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?a=1328023> Publicerad 27 november 2008 (Hämtad:
16 maj 2009)

9. Bilagor

Bilaga 1

Hej

Vi är två studenter vid Mälardalens Högskola som studerar sista terminen på Missbrukarvårdsprogrammet. Nu i vår kommer vi att påbörja vår C-uppsats i Sociologi. Syftet med vår uppsats är att skapa en förståelse kring kvinnors upplevelse av vägen i tungt narkotikamissbruk. För att kunna genomföra denna uppsats behöver vi Er hjälp. Vi vill intervjua fem till åtta kvinnor som vill dela med sig av sin upplevelse av detta fenomen. Intervjun kommer att bandas och tar cirka en timme.

Alla studier måste följa de forskningsetiska principerna, vilket innebär att ett antal individskydds krav måste uppfyllas för att en studie skall få genomföras. Dessa krav omfattar: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet*, och *nyttjandekravet*.

Dessa innebär i korthet:

- *Informationskravet* betyder i korthet att deltagarna i en undersökning skall informeras om studiens syfte, om studiens upplägg, de medverkandes uppgifter, samt att deltagandet är frivilligt och kan vid vilken tidpunkt som helst avbrytas.
- *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i en studie alltid skall lämna sitt samtycke innan studien påbörjas. En undersökningsdeltagare skall ha rätt att avbryta undersökningen när den själv väljer, utan att detta skall kunna medföra negativa följder. Detta innebär dock inte automatiskt att redan insamlade data skall förstöras, vad som skall ske vid ett eventuellt avbrott bör redan innan undersökningens början vara väl utformade villkor. Detta för att de inblandade enkelt skall kunna avgöra vad som ingår i överenskommelsen.
- *Konfidentialitetskravet* innebär att uppgifter om de som ingår i en undersökning skall behandlas med högsta möjliga sekretess och personuppgifterna skall förvaras oåtkomligt för utomstående och obehöriga. Det innebär att personalen i ett forskningsprojekt skall beläggas med tystnadsplikt angående alla uppgifter som kan uppfattas etiskt känsligt (det vill säga vara kränkande eller på annat sätt orsaka obehag) av deltagare eller till dem närstående.
- *Nyttjandekravet* innebär att ”uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften” (Humanistisk-samhällsvetenskapliga rådet, 1999, sid 14). Vilket betyder att personuppgifter som insamlats till forskningsändamål endast bör användas av forskare som motsvarar det som utlovats inför den ursprungliga undersökningen.

För de som väljer att delta i vår studie innebär individskydds kraven att deltagandet är frivilligt samt att det är konfidentiellt, vilket innebär att det bara är vi, Ann och Sonja, som vet vilka som intervjuats och har tillgång till inspelningarna. När De givit Sitt samtycke till att medverka har De ändå när som helst möjlighet att avbryta intervjun eller att välja att inte svara på vissa frågor. Vi kommer då att radera

inspelningen och inte använda något av materialet ifrån intervjun i vår studie. Vi kommer att förvara inspelningarna på USB-minnen, vilka endast vi själva kommer att ha tillgång till. När vi analyserat och bearbetat intervjuerna kommer de att raderas. Vi kommer endast att använda materialet till vår studie och ingen annan kommer att kunna nyttja det.

Det vi behöver Er hjälp med är att skapa möjlighet för att dessa intervjuer skall kunna äga rum. Vi önskar därför att kvinnorna ska ges möjlighet att anmäla sitt intresse till oss via Er. Intervjuerna beräknas ske under perioden första till sjuttonde april.

Det färdiga examensarbetet kommer att finnas för läsning på Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling, HST, på Mälardalens Högskola, samt på Mälardalens Högskolas hemsida via sökmotorn DIVA.

Adressen är: Drottninggatan 16 – 4 trappor, Eskilstuna eller www.mdh.se

Vi tackar på förhand för Er värdefulla hjälp.

Med vänlig hälsning,

Ann & Sonja

Ann Westrin

Sonja Kappel

Tele nr. XXX

Tele nr. XXX

Mejladress: XXX

Mejladress: XXX

Hej!

Vi är två studenter vid Mälardalens Högskola som studerar sista terminen på Missbrukarvårdsprogrammet. Nu i vår kommer vi att påbörja vår C-uppsats i Sociologi. Syftet med vår uppsats är att skapa en förståelse kring kvinnors upplevelse av vägen in i tungt narkotikamissbruk. För att kunna genomföra denna uppsats behöver vi Er hjälp. Vi vill intervjua fem till åtta kvinnor som vill dela med sig av sin upplevelse av kring vägen in i tungt narkotikamissbruk. Intervjun kommer att bandas och tar cirka en timme.

Alla studier måste följa de forskningsetiska principerna, vilket innebär att ett antal individskydds krav måste uppfyllas för att en studie skall få genomföras. Dessa krav omfattar: *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, och nyttjandekravet.*

För de som väljer att delta i vår studie innebär individskydds kraven att deltagandet är frivilligt samt att det är konfidentiellt, vilket innebär att det bara är vi, Ann och Sonja, som vet vilka som intervjuats och har tillgång till inspelningarna. När Du givit Ditt samtycke till att medverka har Du ändå när som helst möjlighet att avbryta intervjun eller att välja att inte svara på vissa frågor. Om Du väljer att avbryta intervjun, kommer vi att radera inspelningen och inte använda något av materialet ifrån intervjun i vår studie. Vi kommer att förvara inspelningarna på USB-minnen, vilka endast vi själva kommer att ha tillgång till. När vi analyserat och bearbetat intervjuerna kommer de att raderas. Materialet från intervjuerna kommer endast att användas till vår studie.

Det färdiga examensarbetet kommer att finnas för läsning på Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling, HST, på Mälardalens Högskola, samt på Mälardalens Högskolas hemsida via sökmotorn DIVA.

Adressen är: Drottninggatan 16 – 4 trappor, Eskilstuna eller www.mdh.se

Om Du vill medverka i vår uppsats ber vi Dig meddela X eller X som kan förmedla kontakten mellan oss. Intervjuerna kommer att genomföras under perioden första till sjuttonde april.

Med vänlig hälsning,

Ann & Sonja

Intervjuteaman

Uppväxt

- **Familj**
- **Vänner**
- **Skola**
- **Fritid**

Tonårstiden

- **Familj**
- **Vänner**
- **Skola**
- **Fritid**

Teman/kategorier

Urval ett

Inledande kategorier

Uppväxtvillkor

- Våld i hemmet
- Avsaknad av fritidssysselsättning
- Familjeförhållanden
- Socioekonomisk status
- Kamratgruppen

Förlust

- Moderns/faderns död
- Frånvarande fader
- Traumatisk upplevelse

Utanförskap

- Skola
- Samhälle i övrigt
- Känsla av att vara annorlunda

Svek

- Frånvarande fader
- Skolan
- Frånvarande/avståndstagande familj/släkt

Ensamhet

- Frånvarande förälder
- Förälders död
- Avsaknad av nära vänner
- Fosterhemsplaceringar
- Frånvarande släkt/familj

Socialt sammanhang

- ”Vet inte hur man ska bete sig”
- ”Vad ska man prata om?”

Destruktivt beteende

- Skära sig
- Självmordsförsök

Ångest/känslor

- Inte vilja känna
- Ångest
- Sorg
- Rädsla

Känsla av drog

- ”Hitta hem”
- ”Lugnet infinner sig”
- Flykt
- Slippa känslor

Tvångstankar

- Inte våga äta
- Känsla av att vara förföljd

Urval två

Kategori som tillkom och sammanslagning/bortfall

Utagerande beteende

- Sexuellt
- Aggressivt

Uppväxtvillkor

Förlust

Utanförskap

Svek

Ensamhet

Ångest/känslor

Känsla av drog

Urval tre

Avslutande kategori benämning

Uppväxtvillkor

Förlust

Utanförskap

Svek

Ensamhet

Kärnkategori

Flykt från känslor